

ЕРНСТ АНРИХ

БИСМАРК

**Изопачава ли
германската история
или е неин творец
Отговор на федералния
президент д-р Хайнеман
за 1971 г.**

Ернст Анрих

БИСМАРК

**Изопачава ли германската историята или е
неин творец?**

Отговор до федералния президент, д-р Хайнеман, за
1971 г.

„Литературен кръжок, за размисъл и анализ“
Зеехайм, 1971.

1971

Специално издание на издателство „Buchkreis für Besinnung und Aufbau
Seeheim“ (по случай 100-годишнината от Обединението на Германия)

© Nationalverlag Hannover

ISBN 3920722051

ERNST ANRICH

BISMARCK

Verzerrer oder Gestalter der
deutschen Geschichte?

Eine Antwort an Herrn Bundespräsidenten

Dr. Dr. Heinemann

1971

Buchkreis für Besinnung und Aufbau GmbH

Seeheim

1971

Sonderausgabe des Verlags Buchkreis für Besinnung und Aufbau

Seeheim

© Nationalverlag Hannover

ISBN 3920722051

превод Живко Войников, 2026.

СЪДЪРЖАНИЕ

Встъпителни думи – 4

1. Задачата на историята преди Бисмарк – 5

2. Влизането на Бисмарк в германската история – 14

3. Бисмарк и революцията, от 1847 г. до 18 януари 1871 г. – 17

4. След 1871 г. – 42

а) Вътрешна политика 1871–1890 – 44

„Културкампфа“ – 45

Държавно-социалистическата революция от 80-те години на XIX век – 49

б) Външната политика на Бисмарк 1871–1890 – 56

Някои препратки – 66

Кой е Ернст Анрих – 68

Встъпителни думи

В онези месеци преди 100 години целият германски народ, с малки изключения, не чувстваше нищо друго освен сбъднатата национална мечта, дошла като дар от съдбата: мечтата за обединение на Германия, за възстановяване на Германския райх. Това обаче е дар, осъществен благодарение на съзнателната и всеотдайна жертвоготовност на целия народ, от север до юг, от всички социални класи, принцове, бюргери, селяни и работници, и от всички политически партии.

Почти никой от този многомилionen германски народ, не би си помислил през 1871 г., че през 1971 г. това събитие, ще бъде отбелязано само в малки, почти незабележими прояви, които ще срещнат омразата, и отхвърлянето от управляващите и порицателния и осъдителен тон на общественото.

Демократично мнозинство от германския народ никога не би си помислило, че най-висшият представител на държавността създадена тогава – президентът на Федерална република Германия¹, в навечерието на 18 януари 1971 г. ще отбележи това събитие по всички радиа и телевизионни станции единствено чрез последователно очерняне на основаването на Райха и на неговите основатели.

Това очерняне стана възможно или поради липсата на исторически познания и пълната неспособност за формиране на историческа преценка, или поради произволно манипулиране с исторически факти, което ни разкрива, до какво пълно отчаяние е довело и завладяло превъзпитанието на германците: чак до най-високите нива и чак до доброволното по-нататъшно превъзпитание на германците, от тези на върха.

Народ без истински познания за своята история е беден и най-вече политически уязвим народ. Защото народ без историческо съзнание за себе си и за другите е в опасност да се носи безтегловно и без кормило сред бурните вълни на световната политика. Той се носи по течението, сам без воля или тежест, хванат в чужди подводни течения, мятан напред-назад. И е обречен да се разпадне, ако дори неговото ръководство и неговият президент, лишени от историческо съзнание или притежаващи напълно изкривен компас, не са в състояние да се ориентират.

За да се ориентирате в настоящия и бъдещ политическия пейзаж, е необходимо умело препращане към миналите ориентири. Времевата рамка на чисто личния опит е недостатъчна, за да определи надеждно пътя напред на една нация.

Затова нека говорим за Бисмарк, не за да вмъкнем пауза за спокойно възпоменание в подготовката на политическия прогрес; нито за да компенсираме, от справедливост и дълг, изкуствено закърнелите възпоменания на миналото с истинско и тържествено възпоменание: а за да поставим завръщането към Бис-

¹ Густав Валтер Хайнеман (1899 – 1974) е политик от ФРГ, един от основателите на ХДС (Християн-демократичен съюз) след това става член на Социалдемократическата партия. Федерален президент от 1969 г., до 1974 г. Космополит, либерал, типичен представител на „новите превъзпитани германци“ изцяло лишени от национално съзнание. Като министър на правосъдието през 1968 г. легализира хомосексуализма, дотогава смятан за криминално престъпление (известния член 175), който той отменя. Също смекчава много от наказанията за криминални престъпления. (б. пр.)

марк и основаването на Райха, осъществено благодарение на вековете, с пълно осъзнаване като водеща сила точно в центъра на разгорещените обсъждания на политическата задача, която стои пред нас и пред Германия.

Защото три елемента от съвременната политиката, пред която сме изправени, са абсолютно същите, каквито са съществували и преди Бисмарк.

Това са:

1. Разрушаването на германското единство;
2. Геополитическото положение на Германия в центъра на Европа, заобиколена от напълно обединени нации; и
3. Трудният и разпокъсан характер на германския народ, в който нелоялността е равностойна на лоялност, нелоялност наред с преданост към цялото и великото, фанатичното преувеличаване на определена идея наред с преданост към собствената германска идентичност и склонността да се отдаде наследство си, поради натиска от всички страни, на чуждестранни елементи, дори до степен на унищожаване на собственото наследство, всъщност до предателство към самата страна. И всичко това е дълбоко вкоренено.

1. Задачата на историята преди Бисмарк

Както посочих в началото, на 18 януари, преди 100 години, освен малцина външни лица, никой от германския народ нямаше и да си помисли, че на стогодишнината от постигнатото, ще преобладава такова заплашително положение и такова пренебрежително отношение, но ще трябва да се направи едно изключение. И това не е външен човек, а този, който действително е извършил делото: самият Бисмарк.

Защото той понесе непосредствените усилия и трудности, необходими за делото, но и знанието за непосредствената и продължаваща заплаха за постигнатото, от трите гореспоменати фактора.

Защото това, което Бисмарк току-що беше постигнал преди 100 години, е същото, с което се сблъскваме отново: Той не създаде нито германското единство, нито Германския райх; той ги възстанови. Това е важно от политически и исторически аспект, за историческото и политическото осъзнаване и неговите отговорности. Защото всички приказки за нашия народ като „най-младата“, като „закъснялата“ нация в Европа са лъжливи и подвеждащи.

Германският народ, заедно с френския, е сред най-старите в Европа след периода на „великото преселение“. Те излизат от него около 700 г. сл. Хр., заедно с французите. Те вече притежават политическо единство около 900 г. сл. Хр.

И именно върху това единство, върху националната сила и политическата мощ на монархията, на кралете и императорите, и важното ѝ положение в центъра на континента, сигурността в развитието на Европа се поддържа в продължение на над 350 години.

Разпадането на тази държава, а след това и на националното единство, и политическата ѝ власт, е процес, който продължава от 1250 г. в продължение на няколко века до 1648 г. и накрая до 1806 г.

Това е процес, който бавно се разпространява и ставаше още по-объркващ, защото преплита различните фактори, на самосъзнанието, неговото държавно изразяване и континенталната политическа ситуация.

Всеки, който иска да разбере и оцени постиженията на Бисмарк, трябва да си припомни този вековен процес.

Защото Бисмарк е фигура в цялата история на Германия, не само на XIX век; а постиженията на XIX век, и постиженията на Бисмарк в рамките на този век, са постижение за цялата история на Германия.

Това не може да бъде постигнато без дълбокото прозрение, съзидателната сила и артистичността на Бисмарк, като негова реакция на този дълъг упадък, разплитането на това объркване, обединението и освобождението на основата, но не в старата форма, а в нова, жизнелюбива, която се в настоящето и бъдещето.

Тъй като ще разгледам цялостното историческо постижение на Бисмарк, трябва да проследим този ход на упадъка на германското единство, минало през някои символични върхове. Нека читателят запази търпение; както току-що казах за Бисмарк и за нашия народ през XIX век, защото именно от този упадък, а не от 1806 или 1848 г., се натрупаха историческите въпроси към Бисмарк и към германския народ от XIX век, чакащи своето разрешение.

Всеки, който иска да разбере тази сложна и объркана историческа обстановка, трябва да знае, че: Разпадането на великата средновековна германска държава не започва отвън, а отвътре. Не започна с меч, а с разделящия дух в германския народ. Започна с това, че великото единство, което беше едновременно основата и целта на германския средновековен европейски ред, започна да се разпада и изопачава от Империята и императора, с вътрешното разпределение на отговорността между Империята и Църквата в тяхното върховно възприятие, което доведе до върховенството на папата над императора.

За да разберем политическите проблеми до XIX век, трябва да знаем, че тази борба в многобройните си етапи на възход и падение, е решена неблагоприятно от съчетанието на интелектуално разделение, пронизващо германския народ, с тенденцията към партикуларизъм и вътрешната нелоялност на съставните държавици (между васалите и сюзерена). Отказът на Хайнрих Лъв да окаже военна подкрепа, през 1176 г. води до решително поражение в борбата между императора и папата, и тази нелоялност, не е следствие от някакъв дълбок конфликт, засягащ централизирана вътрешна структура на империята или за по-широка източна политика, а е чиста династична разпра между Велфите към Барбароса. Той все още не води до окончателния крах, но се превръща, с лозунгите „тук са Велфите“, или „тук са Вайблингерите“, които се вкореняват дълбоко през вековете, чак до след 1870 г., като символ на това разделение.

Ако разгледаме политическите последици до XIX век и след това, трябва също да помним: Докато германският народ, продължава да разделя, и да се противопоставя един срещу друг, интелектуално и политически, другите народи около него стават все по-силни и по-обединени, които сега се обръщат срещу центъра, съотв. срещу германския народ и по национално обособяващ се начин, срещу Европа като империя.

Реформацията, следствие на германския дух, е голям принос от европейско значение, произтичащ от истинските интелектуални основи, фундаментални интелектуални и политически проблеми стоящи пред Европа. В самата Германия обаче тя води до засилване на интелектуалното и политическото разделение. Защото политическите държавни структури, вътрешно разделени от териториалния егоизъм и вече напълно отчуждени при управлението на императора Карл V, вече не са способни да схванат това мощно и плодородно течение в неговата сила и да го насочат в съгласувана форма.

Следващият епизод обобщава всичко това: От закостеняването на противостоящите фронтове, и основата на мисленето, разделението на Германия избухва в тотална гражданска война през 1618 г., приемайки национализирана форма. Ефектът е масивна инвазия на околните сили, завършила с промени в очертаните границите на Германия, и във вътрешната структура на германските конституционни дела.

След 30-годишната война условията на мира вече не се определят единствено от враждуващите германци помежду си, а от чуждестранните сили. Вътрешният германски конфликт, при едновременно протичащата постоянно консолидация и нарастващата френска политическа сила, при управлението на Ришельо, се превръща в лост за разрушаването на германското държавно единство, и унищожаването на Централна Европа, като отделен регион, политически, военно, и от гледна точка на международното право.

Това е затвърдено от Вестфалския мирен договор от 1648 г.: Промяната на границите, с в полза на Франция, която придобива предишните австрийски суверенни права в Елзас, правото на окупация на Филипсбург, демилитаризацията на Горен Рейн, потвърждаване френското владение на Мец и Вердюн, и така получава правото да напредва до Рейн; Швеция получава Западна Померания със Щетин и устието на Одер, Висмар, херцогствата Бремен и Верден, а това означава: освен устието на Одер, естуарите на Елба и Везер; Нидерландия получава последният от големите речни естуари – устието на Рейн. Всички те са отделени от Империята като владения на тези суверенни държави; както и Швейцария потвърждава независимостта си. И се стига до маргинализиране на вътрешността: Германските териториални държави получават пълен държавен суверенитет спрямо Империята, тоест, и това е целта, правото на съюзи с негермански държави. Империята като държава вече не съществува; от нея остава само една титла. Носителят на тази титла, династията Хабсбурги, вече не притежаваше никакво влияние в рамките на „Свещената Римска империя“. Следователно, интересите ѝ, основани на германо-австрийската връзка, вече не са насочени към империята, а според собствените ѝ национални интереси, насочващи се изцяло на югоизток.

Това, заедно с по-нататъшния френски съюз с турците, води доста след 1648 г., до събитията през 1681 г., когато императорът предава свободния имперски град Страсбург, който е незаконно окупиран от Луи XIV против волята му, заедно с целия Елзас, улесняващо по-нататъшното френско настъпление към Рейн, без бой. Така се стига до чудовищното опустошение и опожаряване на целия Пфалц по време на завоевателните войни на Луи XIV (1688–1697).

В тези германски държавни и интелектуални руини, сега нахлува интелектуалната вълна, излъчваща се от френския дух, който доминира в Европа между 1650 и 1800 г., вълната на рационализма, обезценяването и унищожаването на ирационалната привързаност и емоционалните връзки със земята.

Този мироглед има дълбоко влияние върху образа на държавата и върху образа на човека и отношението му към държавата. Това води до пълна автономизация на държавата като самостоятелно цяло, със собствен *raison d'état* (държавна интерес), обслужващ само себе си, и който единствено следва държавната политика.

В любопитна връзка това води, първоначално особено във Франция, до отъждествяването на държавата и монарха, и или т.нар. държавен и монархически абсолютизъм. Кулминацията му е Луи XIV и неговата известна фраза: „Държавата, това съм аз.“

Поради хода на френската история досега, френската държава и френската нация са в пълно съответствие, политиката на тази абсолютистка френска монархия, въпреки цялата ѝ лична насоченост, е едновременно френска политика, по-точно френска експанзионистична политика.

Току-що споменах завоевателните войни. Те се радват на пълната подкрепа на политически и военно влиятелните класи на френския народ.

Но в Германия, разпокъсването на държавата на множество владения означава, че вече няма припокриване между държава и нация, а отделянето от държавата и абсолютизма на князете, води до по-нататъшно отхвърляне на всяка национално ориентирана политика и национално ориентирано политическо мислене, сред жителите на държавата, независимо дали са благородници, граждани, селяни, учени или чиновници.

Само на едно място в Германия произтича уникална германска трансформация в рамките на абсолютистката концепция за държавата, което повлиява дълбоко основите на по-късното голямо преосмисляне и придаването ѝ на политическа сила: в Бранденбург-Прусия. Това възниква там, където наченките на по-старите концепции, формулирани от Великия курфюрст, и концепцията за дълга на Фридрих Вилхелм I, оказват изграждащо влияние върху Фридрих Велики, давайки на неговия гений и характер, силата да развие абсолютистката идея за държавата в обратна посока: от личен интерес към задължението за службата на държавата. Към задължението да служи на своя народ и неговото историческо чувство за държавата. От това произтича трансформацията на самия крал от владетел в първи слуга на тази целенасочена държава и съответно не само трансформацията на краля, но и на всички граждани, особено на офицера и държавния служител, но също на бюргера и селянина.

Да се върнем към общото: Другото въздействие на този рационалистичен мироглед, се отразява върху представата за човека, и пробива с огромна сила по време на Великата френска революция от 1789 г. Както в това мислене първоначално държавата се превръща в нещо само по себе си, освободено от всякакви връзки, сега човекът иска да бъде разгледан като по-свободен, независим, автономен, т.е. създаващ си сам законите, и напълно равен на останалите. Политическата последица е:

а) Държавата не е собственост на владетеля, а собственост на народа.

б) Тя не е самостоятелна единица. Тя не е просто собственост на всички свои хора, а се формира от тях. Защото тя произтича единствено от рационалното съображение за полезност от някаква общност.

Една нация е съвкупност от индивиди. Тя възниква чрез техния „обществен договор“. Следователно тя не притежава суверенитет; по-скоро „суверенитетът на народа“ стои над нея. Но и народът, разгледан от рационална гледна точка, също не е величина, която стои над отделния човек и хората като цяло което се възпроизвежда, а е съвкупността от тези индивиди, сключили обществения договор. Човек свободно избира принадлежността си към дадена нация.

За политическия живот, израз на фундаменталната автономия на индивида и държавата, единствено като обществен договор е демокрацията. Демокрацията се разбира като зависимостта на всички обществени решения от гласуването и управлението на мнозинството.

За пореден път се сблъскваме с парадокс: Във френската нация, обединена в продължение на три века в затворена политическа, държавна и национална структура, тези индивиди, теоретично и рационално свободни от всякакви ограничения, се възприемат като необезпокоявани, дори по-силни като французи, възприемат държавата, която сега пряко подкрепят, като мандат на френската обществена нация и френската идентичност за осъществяването на тяхната нова идея: революция на автономния индивидуализъм, срещу съществуващия ред. Тук теорията и противоречивите действия отново са пряко и нелогично свързани.

Правото на намеса в делата на други държави и народи, произлиза от теорията за равенството на човечеството; следствието от отъждествяването и разпространяването на тази идея, с разширяването на френското управление и отъждествяването на френските постижения с постиженията на човечеството, и на френската революционна нация с човешкото общество като цяло.² Това беше непосредственият ирационален ефект във Франция.

У германския народ, разпокъсан на множество абсолютистки държави и градове, и с произтичащата от това загуба на всякакво чувство за необходимо национално единство, тази идея кара мнозинството от онези, които я възприемат, просто да се обърнат срещу абсолютистката държава и да се стремят към чистата свобода на индивида и неговото общество. Но в политически план това означава отваряне на страната за настъплението на подновената френска експанзионистична и хегемонистична политика.

И след като демокрацията във Франция, основана на автономията на индивидите, води в името на чистия разум от демокрация към диктатура, първо на една група, после на друга, и далеч от всякакви прокламирани човешки права, до кървавото унищожение първо на едната група, после на другата, Наполеон е смятан в тези среди в Германия, както и във Франция, за велик завоевател на революцията, запазил основните ѝ идеи.

² Абсолютно същото се наблюдава при британския империализъм, наследен изцяло от американската концепция за световното господство, днес придобиваща наддържавна и наднационална форма, чрез глобализма или победата на световната неолиберална демокрация като крайна негова цел. (б. пр.)

Това твърдение не взема предвид, че от революционните идеали е останало само равенство пред закона, свободата на движение и голяма, рационална администрация; демокрацията всъщност е само привидност.

Последицата: Псевдомесианството на Френската революция, в който Наполеон консолидира империализма, предвещаван от Луи XIV, не среща значителна опозиция в Германия.

През 1806 г. Прусия след Фридрих също се срива. Човек като Хегел вижда в Наполеон след Йена „световния дух, концентриран в една точка“. През 10.06.1805 г. Наполеон, а оттам и Франция, постигат кулминацията на започнатото през 1648 г.: „Под негова заповед, със съгласието на германския император и германските принцове, последният правен остатък от Германската империя е разпуснат“ (Файне).

И не само това: чрез отстъпването на всички пруски територии на запад от Елба и превръщането им в наполеонов държави, по-нататък чрез включването на териториите на Мюнстер, Олденбург и Бремен директно във френската държава, и чрез придобиването и принуждаването на почти всички германски централни държави, суверенни от 1648 г., в така наречената Рейнска конфедерация под френска закрила, Франция се разпростира дори повече на изток (чак до Ниса) в Германия, отколкото днешна Съветска Русия, с Полша и съветската окупационна зона (ГДР), се простира на запад. Останалата пруска държава, чрез съюза си с Наполеон през 1812 г., е а в опасност да поеме, в съвременен обрат, ролята на днешните Бранд, Шеел и Венер, само че в обратна посока, и не толкова доброволно.

Обаче падението, което Клайст е предсказал като сигурно още през 1811 г. и което той потвърждава в отчаянието си със самоубийството си, не се случва. Напротив: пред лицето на изключителната опасност се издигат две сили, които предизвикват промяна.

Първата, чисто външна, е Русия. С империалистическата интеграция на германските отцепнически групировки под френското господство, международният принцип, установен през 1648 г., е нарушен.

Периферните сили на Европа са премахнати за първи път. Принципът за защита на тези сили една от друга чрез междинното поле от руини в центъра, държавните и политически руини на германския народ, е отменен. Сега става ясно: силата, която включва този център, ако е безсилен, в своята империалистическа система или го подчинява на политическата си воля, заплашва всяка друга европейска сила със своята хегемония. По онова време застрашената сила е Русия. Днес, в обратната посока, това са френската, английската, американската сила - накратко, свободата и същността на Запада. С това съображение Русия се вдигна с всички сили срещу нападението на Наполеон през 1812 г.

Втората и истинска, вътрешната сила за пълен обрат обаче идва чрез Германската интелектуална и политическа революция от 1798/1815 г.

В какво се състои тя? Тя също се противопоставя яростно на абсолютистката държава и нейната интелектуална и политическа концепция за обществото, а оттам и на неговия социален ред. Тя обаче се противопоставя също толкова решително на Френската революция и нейната концепция за „свобода“. Не от

противопоставяне на самата свобода. Тя също се бори за освобождението на човечеството, но в различен смисъл.

Френската революция, в пълен обрат на същото това чисто рационално чувство и мислене срещу абсолютистката държава, сега прави автономията на индивида, самозаконодателството на всеки индивид, отправна точка на всички политически последици. Теоретично, това фундаментално атомизиране означава разтваряне на всички политически образувания. Не само абсолютистката държава, но и държавата като цяло, както и народа и националната идентичност като такива. За този начин на мислене това не са и образувания сами по себе си, а свободни и произволни формации от хора; тяхната концепция за демокрация се превръща в концепция за пълния суверенитет на множеството автономни индивиди.

В Германската революция, от един напълно различен начин на мислене, се е появява фундаментално различно разбиране у Шелинг, Новалис, Щайн, Арндт, Гнайзенау, Шлегел, Шарнхорст, Каспар Давид Фридрих, Гьорес и много, много други: Германската революция също е революция за освобождение на човечеството. Но не защото и за да може човечеството най-накрая да си даде свои собствени закони като сбор от автономни същества. А за да може, като свободно отговорен индивид, със собствен ангажимент и участие, да поеме задълженията и законите, в които животът по своята същност го поставя. Защото това е революция на органичната срещу рационалната мисъл, призова, че осигуряването на индивидуалното удовлетворение не се основава на атомизацията и разтваряне, а на запазването жизнената сфера, дадена от структурите на битието. В политическата област, тази жизнена сфера обхваща човечеството, народа, нацията и държавата. Без тези образувания в правилната им, жива връзка, индивидът е неспособен да се живее напълно свободно; обратно, без свободно утвърденото, отговорно възприемане от индивида, тази жизнена сфера не е жизнеспособна. Така става ясно, че както абсолютистката държава, така и революцията на автономния индивидуализъм и нейната концепция за демокрацията, унищожават жизнената сфера и следователно самата възможност за живот на индивида.

Целта на Германската революция се очертава по следния начин: ново, жизнено обединение на взаимосвързаните елементи, които упадъкът на германската история и следователно рационалната мисъл, както в абсолютистката, така и в индивидуалистичната форма, са разделили.

Три неща са необходими за това: решителното отваряне на държавата за отговорното участие на нейните граждани; политическото единство на германския народ; и издигането на германския народ до осъзнаването и изпълнението на неговата свободна, морална и политическа отговорност.

Още веднъж, защото това остава исторически важно през целия век и е от решаващо значение за разбирането „революцията“ на Бисмарк: Същността на Германската революция е, че тя се обръща едновременно срещу две страни, срещу стария ред и срещу индивидуалистичната, атомизираща Френска революция, независимо дали е под формата на якобинството или бонапартизма.

От яснотата, силата и страстта, които това осъзнаване дава, голямата вътрешна революция в Прусия се състои през 1806/7 г., веднага след падането на държавата под френска окупация.

Тогава се осъществява голямото освобождение на гражданите и селяните, което завършва с градски наредби и еманципация на селяните. Това освобождение не е замислено да бъде произволно „свободно“ и да позволява произволно скитане, а да им даде възможност да застанат отговорно в рамките на нацията и държавата, със собствената си пробудена и изисквана сила, по отношение на народа, неговото наследство и държавата и да се издигнат до пълното осъществяване и жива изява на собствената си индивидуална човечност.

От същото това убеждение, при Шарнхорст и Гнайзенау, пълната трансформация на армията, основана на моралната свобода на войника и дълга на всички войници, се извършва непосредствено след 1806 г. А при Хумболт, Фихте, Шлайермахер, Шелинг и Щефенс, Берлинският университет е основан сред трудности, като освобождава германския академичен живот и го превръща в примерен катализатор, за първи път от векове, на това революционно германско интелектуално движение, и най-накрая дава началото на интелектуалната, волева и политическа сила, необходима за обръщане на вековното разпадане на германското единство, към истинска германска революция.

И през 1812/13 г. силата се появява не само по политически причини, както с Русия, но и от самата Германия, за да се изправи срещу огромната мощ на Наполеон и френските амбиции. Силата се появява, за да изкове връзката с пруската държава, която чрез постиженията на Фридрих Велики вече е предопределена да служи на по-висша цел, развивайки по-нататък тази основа.

Това означава да победиш въпреки по-слабото въоръжение, големите трудности със снабдяването (окъсани и боси), и въпреки най-големите жертви.

Но по-ранните уроци на историята също се провалат в едно отношение. Те не подчертават достатъчно, че тази германска революция в Германия е водена от малцинство. Активното малцинство по време на войната.

Но победоносното малцинство при оформянето на мира, представено от пруско-германските войници, Люцовският свободен корпус, Фризен, Щайн, Шарнхорст, Фихте, Гнайзенау, се вдигат, за да възстановят германското единство след поражението на Наполеон.

Но въпреки че са движещата сила, истинските решаващи фактори на войната и на победата не са само те, а Русия, Англия и наред с интелектуално ангажираната пруска държава, неангажираната Хабсбургска държава са необходимите съюзници в тази коалиционна война.

Последица: Така нареченият „мирен ред“ на Виенския конгрес през 1815 г., подобно на конгреса от 1648 г., не се определя единствено от германците, а от всички другите сили, особено по отношение на вътрешните германски работи. И наистина, той следва същия принцип като през 1648 г.: да се запази центърът на Европа, а оттам и германският народ и неговата държавна структура, разединени; разделени и отделени от буферни зони, да могат да преследват собствените си интереси в рамките на т. нар. „европейски баланс на силите“, а в никакъв случай интересите на Европа като цяло.

Франция, която е обвинявана от всички в продължение на две десетилетия за разрушаването на този европейски ред и току-що най-накрая победена, също участва в Конгреса, поканена от Англия и Русия, заедно със старата Австрия под ръководството на Метерних, като напълно решаващ фактор.

Прусия, обезкървена и напълно обедняла след 25 години война, е заплашена с война от бившите си съюзници заради опита на Щайн, чрез Вилхелм фон Хумболт, да се застъпи за искания, които доближават германското единство до реалността. Резултатът: отново, създаването на хлабава конфедерация от суверенни германски държави, дори не се стига до федерална държава. Тази германска конфедерация не е просто въпрос на германците или германските държави, а обект на желанието на околните сили за „ред“, самата ѝ хлабавост е залегнала в международното право като неразделна част от Закона за Конгреса. Въпреки цялата съпротива и жертви: „Противоположните сили на германския националистически стремеж към промяна, получиха европейска подкрепа и европейска санкция“ (Сърбик³).

Неизбежното следствие: Това възстановяване на стария ред, произтичащо от провала на единството, е съпроводено с възстановяване на стария ред в отделните държави, тоест: в различна степен драстично връщане на абсолютизма. Как иначе тези насилствено фрагментирани елементи, могат да устоят на волята и духа на Революцията от 1798/1815 г.?

Дълбокото следствие, което трябва да се разбере в светлината на подновеното предизвикателство, е следното: настъпва ново объркване, което сериозно възпрепятства постигането на германско единство. Това е обединението на две противоположни революции: рационалната, индивидуалистична Френска революция с органично либералната, национална Германска революция. Защото и двата подхода сега са изправени пред един и същ противник: Реставрацията. Така идеите от 1789 г. и тези от 1812/15 г. се сливат, особено сред по-младото поколение, начело са студентските братства които дават общия тласък. Формира се национално-либералното движение. То съчетава две концепции, чиито основни причини и последици са несъвместими, и неизбежно възниква несигурност за това какво трябва да се постигне отвъд първоначалния, активен тласък. За всяко политическо движение, несигурността е синоним или на безсилие, или на нереалистични, политически невъзможни стремежи, когато настъпи решителната фаза.

И това е тласъкът от 1848 г., който в стремежа си към национално единство, раздвижва почти цялата нация, но се разбива. Той се разбива веднага след победата; разбива се поради несигурността около това как може да се постигне великогерманското решение, тъй като Австрия го отхвърля; и след това се разбива поради невъзможността да се предвиди и установи необходимата присъща връзка между идеята и конкретната власт. Опитът да се спечели пруската монархия и Прусия за сегашното малогерманско решение, вместо Австрия, е по своята същност невъзможен, защото естеството на предложението на короната към краля лишава пруската монархия, а следователно и Прусия, от самата основа на нейното съществуване и способността ѝ за действие. В крайна сметка той се проваля поради фундаменталните грешки на малкото ляво малцинство

³ Хайнрих Ритер фон Сърбик (1878 – 1951) е австрийски историк.

(„Ращат“ на Хайнеман), което предполага, че мнозинството от германския народ възприеме „западната“ индивидуално-демократична конституция, за конституция, подходяща за германския народ, или дори ще позволи, тя да му бъде наложена със силата на оръжието.

Движението се проваля и поради пълно подценяване на централната позиция на Германия и волята на околните сили, обичай от 1648 г., потвърден през 1815 г., да разглеждат ръзпокъсаността на централна Германия като основа за собствената си политика.

Русия, чрез военната си подкрепа срещу революцията, дава на Австрия силата да отхвърли идеята за Велика Германия. Англия дори не позволява на Шлезвиг-Холщайн да се отдели от Дания. Кампанията на нацията за това трябва да бъде изоставена с гръм и трясък през 1849 г.

Така движението в крайна сметка се разпада на противоположните си елементи: на мнозинството, което вижда връзката между народа и държавата като значима, защото и двете проявления са институционално изразени и обединени в германския император и германския Райхстаг, в конституционна форма; и малкото малцинство, което желае западна демокрация и унищожаване на германските държави; и големия брой, които по същество живеят по старому, и са индиферентни.

Когато Прусия се опитва да създаде поне германски съюз през 1849/50 г., използвайки силата на своята държавност, това се провали поради военния ултиматум от Австрия и Русия, на който Прусия трябваше да се подчини в Олмюц.

Резултатът през 1850 г. е: Германската конфедерация, тоест германското разделение и безсилие, отново е установена като легитимна. Германското движение за възстановяване на германското единство обаче е в застои и продължава да запада, не като голямо и постоянно нарастващо, естествено формирано течение, предопределено да пробие, а като течение, което чрез изместването и наслояването на съдържанието си е в опасност да препречи собствения си път.

2. Влизането на Бисмарк в германската история

В тази ситуация Бисмарк поема контрола над германската история. До 1847 г. той е напълно бездействащ. Закостенялата система не предлагала на природата му никакво смислено развитие.

Когато ерата на движението започна да набира скорост през 1847 г. с първото свикване на обединения пруски ландтаг, той се отдва всеотдайно и изцяло на политическата дейност.

Двадесет години по-късно той преодолява вековното разделение на Германия. До 1867 г., и изцяло до 1871 г., той е широко признат и се ползва с благодарността на огромното мнозинство германци от всички класи, от наследствените принцове до работници, дори и отвъд границата с Австрия, където тамошните германци остават извън „малкото германско обединение“.

Въпреки това, сегашният ни федерален президент, заедно с всички официални говорители и журналисти, заяви през 1971 г.: „Бисмарк не принадлежи

към черно-червено-златната общност⁴ на онези, които желаеха демократична свобода заедно с единството на народа. Следователно, всеки, който проследява линията от Освободителните войни и Вартбург, през Хамбах, Франкфуртската църква „Паулскирхе“ и Ращат като крайната дестинация на революцията от 1848/49 г., чак до Седан и Версай, изопачава хода на историята... Основаването на Германската империя прекъсна връзката между демократичните и националните стремежи.“

Това не означава нищо друго освен твърдението, че основаването на Германската империя от Бисмарк е просто нов акт на реакцията, унищожение на духа живял в по-голямата част от германския народ през 1813/15 г. и оттогава насам.

Следователно, федералният президент и многобройните драскачи се позовават на правото си да критикуват, оплакват и в крайна сметка да осъждат самото основаване на Райха. И е ясно, че това е основата, от която мъжете, които в момента доминират политиката – Бранд, Венер и Шеел – и техните партии черпят легитимността си да отрекат едностранно Райха на Бисмарк, сякаш той никога не е бил истинският Германски Райх.

Тези кръгове винаги обвиняват национално осъзнатата историография, че е „политическа“ историография, тоест исторически наратив, който се стреми само да оправдае определени политически линии, и следователно не е истинска историография.

Предвид тази комбинация от активна политика за отричане на Райха и негативна историческа оценка на неговото основаване, е наложително тази година (1971, т.е. 100-гозишнината на Обединена Германия) да се запитаме дали това „писане на история“ от федералния президент и неговите сътрудници не е политически мотивиран исторически разказ в най-висшия и най-целесъобразен смисъл. И следователно, изобщо не е исторически разказ.

Ще започнем това изследване, първо с една фундаментална корекция на казаното от федералния президент: 1. Именно действителният ход на историята, от 1848 г. насам, движен от Бисмарк, доведе до възстановяването на германското единство през 1871 г. Всеизвестно е, че този ход на историята беше приветстван от огромното мнозинство германци, които са го преживели. Предвид този факт, възниква въпросът дали разглеждането на този ход на историята като обективно изкривен не е субективно объркване, произтичащо от днешното партийно пожелателно мислене.

2. Впечатлението, че това твърдение наистина включва субективно изкривяване, се подсилва допълнително от предпоставката на самото твърдение, която е изкривяване сама по себе си, а именно да се поставят конгресът в Хамбах от 1833 г. и Ращат от 1849 г. като равнопоставен в рамките на германското движение с Освободителните войни, Франкфуртския парламент и Седан.

Защото, както вече подчертахме, исканията от Хамбах и Ращат са на едно незначително малцинство. Преобладаващото и следователно, според определението на федералния президент, демократично мнозинство от германския народ отхвърля това радикално индивидуалистично-демократично решение, и това трябва да се заяви, дебело подчертано, още веднъж.

⁴ Цветовите на германската социалдемократия и на Ваймарската република. (б.пр.)

Въпреки пълното си разочарование, въпреки естествено острия си обрат срещу реставрацията и реакцията, Щайн и Гнайзенау, великите освободители и обединители, а заедно с тях и Арндт, Клаузевиц, Шлегел, Гьорес и други, радикално отхвърлят сливането и смесването на великото движение на Германската революция от 1798/1815 г. с либерално-индивидуалистично-демократичния дух, който сега нахлува като сурогата на Френската революция.

Щайн най-яростно атакува учените по конституционно право на този либерализъм в Германия, Ротек и Велкер, като „неспокойни и плиткоумни“.

Дали федералният президент не осъзнава това, или тайно също гледа на хора като Щайн и Гнайзенау, основателите на „линията“, която той вижда като изкривена от Бисмарк, също като на изкривители на тази линия?

Дали това е така, защото те не само освобождават, но и обвързват?

Освен това: Федералният президент не бива и не може да пренебрегва факта, че не е имало едностранно „лоши“ принцове и радикални „добри“ демократи, а по-скоро, че мнозинството от целия германски народ, въпреки всичките им остри критики към принцовете и раздробяването на Германия на малки държави, се е чувствало дълбоко свързано с княжествата и държавите като клетки на германския народ, дори и чрез чувството за племенна идентичност.

Мнозинството, трябва да кажем отново, се стреми към възстановяване на германското единство и основаната на държавата гражданска свобода в тясна връзка със здравословните аспекти на фундаменталните елементи на старата германска структура.

Всеки, който, подобно на федералния президент, издига демократичния принцип, т.е. валидността на решенията или мненията на мнозинството, до ръководен принцип, който да бъде обективен. Но не може да очакваме, да не се зачита волята на тогава изрично заявеното мнозинство.

Той издига малцинството до истинския израз на историята, защото това предлага ретроспективно потвърждение на собственото му разбиране за това какво трябва да включва демократичната воля, собствената му концепция за държава и народ и собствената му настояща партийна политическа воля чрез „хода на историята“.

Той не трябва да представя на хората и студентите неуместен или умишлено фалшив исторически наратив, твърдейки, че волята на малцинството всъщност е била волята на мнозинството. Това е изкривяване хода на историята. И такова изкривяване е опасно, защото то самото се смята за необходимо и тези, които го практикуват, вече дори не са наясно, че вършат съзнателна манипулация, за да защитят и оправдаят настоящите си подозрителни политически цели.

За да разберем напълно постижението на Бисмарк, и неговата истинска роля във формирането хода на историята, за да разберем напълно неговия истински принос за демократичното участие в държавата, ние приемаме обвинението, отправено от федералния президент и неговите сътрудници: Бисмарк е реакционер, той отхвърля „революцията“, Бисмарк изкривява хода на историята, който всъщност е поверен на германския народ през XIX век и е присъщ за него, и поставяме разглеждането на този момент от гледната точка на самата революция.

3. Бисмарк и революцията, от 1847 г. до 18 януари 1871 г.

Нека първо разгледаме поставения по-горе въпрос върху поредица от събития до 1871 г.

1847. В обединения пруски ландтаг, който е сформиран от провинциалните събрания, Бисмарк е радикален боец от решително консервативната група.

1848. Революция в Берлин, капитулация на краля: Бисмарк въоръжава селяните си, за да освободят краля в Берлин. Бисмарк бърза към Потсдам, Магдебург и Хале, за да повика командващите генерали да тръгнат към Берлин, за да освободят краля. Генерал фон Хедеман го заплашва с арест. Така Бисмарк лично прониква в Берлин, достигайки до обкръжението на краля. Без резултат.

1849. Бисмарк напълно одобрява отказа за императорската корона, предложена на краля от парламента във Франкфурт.

Значи, Бисмарк напълно се е обърнал срещу либералната и национална революция? Защото е бил против конституцията и германското единство, защото е бил просто прусак, абсолютистки прусак?

Съвсем не. Той е дълбоко убеден в правото на германския народ да бъде жива и допринасяща нация и да стане отново териториално и политически обединена, той е фундаментално убеден, че подобно единство, срещу историческите окопи на съставните държави вътре и заплахата от великите сили отвън, които настояват за запазване разделението на Германия като международен правен ред, не може да бъде постигнато чрез национално-либерални или дори радикално-либерални „речи и решения на мнозинството“, а само ако възраждащото се единство може да се основава на една единствена сила.

Бисмарк признава за невъзможността на една национална и едновременно либерална, дори радикално-либерална революция, да обхване конгломерата от многото германски държавици, с техните все още съществуващи основи, и очевидната вероятност от появата на чужда политическа сила, достатъчно силна и ясна, за да ѝ се противопостави.

И събитията във Франкфурт доказват, че е бил прав. Убеждението му се затвърждава още повече, че едно обновено германско обединение, революция срещу вековното разпокъсване, може да преодолее тези противоположни сили само ако може да се опре от самото начало на сила, която не е необходимо да се създава наново, а вече се е развила исторически. И за него тази сила е Прусия. За него това е силата с обективно историческо оправдание, след оттеглянето на Австрия от германските дела през 1648, 1806, 1815 и 1848 г.

За него и за зараждащата се Германия, продължаващото съществуване на Прусия е „най-здравият стълб“ на германската сила. Основите на пруската сила, интелектуална и политическа, се коренят в пруската монархия, определена от линията на великите курфюрсти, фридриховата концепция за кралска власт и пруско-германския революционен принос от 1813/15 г.

Следователно, в бурята, която заплашва да събори тази клетка, решителните усилия на Бисмарк да я запази са толкова важни, че той се явява като лидер на ултраконсерваторите и реакционерите.

Дори кралят (Фридрих Вилхелм IV) е написал до името на Бисмарк в представен списък с министри: „Да се използва само когато щикът се използва без ограничения.“ Днес федералният президент казва същото: „Бисмарк е реакционер“.

Бисмарк реакционерът?

1849. След установяването на конституционния ред в Прусия, и конституцията, включваща всички основни индивидуални права, Бисмарк, за учудване на подстрекателите, пише под проекта на призива на консерваторите за основаване на Консервативна партия срещу това развитие: „никаква реакция“ и „готовност (от благородниците) да правят големи жертви“.

И дори по-късно, когато същите кръгове обмислят запазването на конституцията, той пише: „За здраво политическо тяло (доколкото има такова нещо като здравина на този свят), изисквам свобода на движението; в противен случай, здравото ядро, ще се разболее.“

За Бисмарк решаващата точка е постигната: монархията като основа и връх на пруския организъм е запазена и подчертана. Бисмарк никога не е бил държавен и кралски абсолютист в смисъл на абсолютизма. За него „контактът на висшата власт с представителите на ядрото и масата на народа“ е знак за здрав политически организъм.

1850. Бисмарк подкрепя подчинението на Прусия на руско-австрийския диктат на Олмюц. Този диктат осуетява опита на Прусия, след провала на Народното събрание, да постигне трансформация на германските отношения към единство чрез енергична германска съюзна политика.

Как би могъл Бисмарк да се съгласи с поражението на Прусия? Защото той се е противопоставя на тази политика от самото начало. Защо?

Защото е прусак до мозъка на костите си? Защото е безразличен към възстановяването на германското единство?

Не. Отговорът е, защото предвижд, че Прусия от онази епоха е твърде слаба, за да издържи на война с Австрия и Русия, съчетана с вътрешните германски сътресения. Следователно, унижението, но запазването на Прусия са за предпочитане, пред застрашаването както на нейното съществуване, основните ѝ принципи, и крайната ѝ цел.

1851–1858 г. Бисмарк е пруски пратеник във Федералният парламент във Франкфурт, което е възстановен в стария си вид, след срещата в Олмюц. Цялата му дейност е насочена към измъкване на Прусия от ситуацията в Олмюц и консолидиране на позицията ѝ редом с Австрия. В този контекст:

1853–1856 г. Най-силната съпротива на Бисмарк срещу включването на Прусия във Кримската война, във войната на Франция, Англия и до някъде на Австрия на страната на Турция, срещу Русия, въпреки обидата от Олмюц, с цел да се възстановят пруско-руските отношения, в полза на Прусия.

1859–1862. Бисмарк е пруски посланик в Санкт Петербург, а през 1862 г. в Париж. Вече с богат опит във вътрешните германски дела и значително ангажиран с обновената независимост на Прусия, Бисмарк, осъзнава централното географско положение на Германия и ограниченията, наложени от 1648, 1815 и 1850 г., установява пряка емпатия и контакт с Русия и Франция. Тази Франция е Франция на Наполеон III, който току-що е дошъл на власт чрез революция.

За кръга от консерватори в Прусия, които все още броят Бисмарк в редиците си, в Наполеон III е... „въплътената революция“, принципът на незаконността срещу установената монархия във Франция, чрез плебисцит, който го довежда на власт, „народният суверенитет, превърнал се в плът“. За Бисмарк Наполеонова Франция не е нищо повече от исторически осъзнат, велик политически фактор, с който германската политика трябва да се съобразява, особен превид окупацията, като метод на действие във външнополитическата конструкция на „1648“.

Да бъде използвана за помощ или против, в зависимост от позицията му спрямо вътрешногерманското развитие, но не заради вътрешните френски условия или мнения. За него пруско-германската политика не трябва да бъде жертвана в борбата срещу каквато и да е революция в другите държави. Пруската политика е да запази пруската държава и пруската политическа власт силна, в името на Германия.

Образът на Бисмарк като архиреакционер и привърженик на архиконсерваторите е окончателно опроверган. Напротив, Бисмарк сега изглежда на старите консерватори като „революционер“. И с право.

Връзката му с този консервативен кръг от старата гвардия е временна, трае само докато реакционната консервативна политика е необходими в служба на германската революция: за да се запази Прусия като сила.

Сега Бисмарк се обръща към Герлах: „Начинът, по който правите разлика между закон и революция, християнство и неверие, Бог и дявол, не мога да обсъждам с вас, а просто ще кажа, че не споделям вашето мнение, а вие ме съдите за това, което не е във вашата юрисдикция.“

Под влияние на консерваторите, Бисмарк, е определен дори като „бонапартист“, и сега е отстранен от списъка на министрите за втори път; първият път това се случва заради определянето му като реакционер.

В меморандума си до краля, той представя германска програма за Прусия, заявявайки: „Сред цялото германско население недоволството се подхранва и засилва от депресиращото чувство, че една голяма и могъща нация, е осъдена не само да се откаже от полагащото ѝ се положение в Европа, но и да живее в постоянен страх от нападение от съседите, на които ще е способна да устои при (други) обстоятелства, само заради недостатъците на цялостното си устройство. Колкото повече това чувство и разбирането за неговите причини проникват в общото съзнание, толкова по-остро и в крайна сметка опасно се обръща острието му срещу всички германски правителства. Очаква се те да се стремят към целта за по-тясно обединение на Германия с по-голям практически успех от преди.“

Предвид размера на населението си, Прусия ще понесе основната тежест на всяко единно консолидиране и укрепване военната мощ на Германия. Необходимото заключение е: „Федералната държава, чиято мощ надвишава всички останали взети заедно, има право на преобладаващо влияние върху общите дела и населението ѝ няма да се откаже от това.“

Следователно, по пътя към такова укрепване на Германия, политиката на Австрия през последното десетилетие трябва да бъдат преодоляна, защото тя, увеличавайки средните и малки държави, противодейства на постигането на спра-

ведливо разпределение на гласовете. „За да се приближим до такава цел, националното представителство на германския народ в рамките на федералната централна власт е единственото средство за сплотеност, способно да осигури достатъчен противовес на разделящите тенденции на династичните специфични политики.“

„Конституционното право на Прусия да внесе съответно предложение до Федералния парламент е толкова неоспоримо, колкото и неговото отхвърляне, за което е достатъчно възражението на която и да е отделна федерална държава.“ „Практическото осъществяване на германско национално представителство следователно има малка вероятност за осъществяване, сега чрез федералните конституционни канали и може да върви само ръка за ръка с преструктурирането на централната власт.“

„Преди Прусия открито да предприеме подобни начинания извън Бундестага, със сигурност трябва да предложи подобни реформи във Франкфурт чрез федералните конституционни канали. Първата стъпка в тази посока ще бъде открита с официална декларация, че съществуващата федерална конституция е доказала своята неефективност и изисква фундаментална реформа. Това е общопризнато, но никое федерално правителство все още не го е заявило официално.“

След това дойде голямото предзнаменование на държавническото майсторство от 1870/71 г.: „Формулировката на декларацията трябва да бъде изчислена за двоен ефект: първо, да увери германските принцове относно обхвата на нашите планове и да ги накара да осъзнаят, че не се стремим към медиатизация (депозициониране), а към свободно разбирателство в полза на всички; и второ, да противодейства на обезкуражаващата загриженост сред народа, че за Прусия ходът на германското развитие приключва с настоящия Федерален парламент и не се стреми сериозно към неговата прогресивна реформа.“

Представянето на тази програма (която Бисмарк вече е представил на по-малък кръг) отново е свързано с обмислянето на назначаването му за министър. Отново кралят се въздържа. Въпреки всички внимателни обосновки на плана, включително консервативните аргументи, човекът и неговата програма са твърде обезпокоителни за краля.

1862 г. Сега е дошло времето, когато Бисмарк, и само той, остава министър-председател на Прусия за краля и неговата политика. Сега е почти като човек, „който трябва да бъде използван само когато щикът трябва да се използва без ограничения“. Това не е призив, основан на доверие, а призив, защото никой друг не смее да прилага политиката на краля спрямо Ландтага (държавния парламент).

Коя политика? Тази на енергично разширяване и най-вече на организационно преструктуриране на пруската армия, с убеждението, че само така Прусия може да преживее сътресенията от регресията и трансформацията на германската фрагментация и да не бъде изложена на по-нататъшни диктати като тези в Олмюц или заплахите от Франция.

Въпреки това, пруският парламент с огромно мнозинство отказа необходимото увеличение на бюджета. Разпускането на парламента има само обратния ефект; мнозинството се върна още по-силно.

Бисмарк, повикан от Роон, пристига от Франция. Непоколебимата решителност на Бисмарк да приложи политиката, призната както от краля, така и от самия него за фундаментално и безвъзвратно необходима, кара краля да преосмисли почти подписаната си оставка, напълно осъзнавайки революционната опасност.

На 4 октомври 1862 г., когато Бисмарк е загрижен за запазване на непоколебимостта на позицията си, през нощта влиза в тъмното купе на кралския влак, връщайки се от Баден-Баден, в Ютербог, кралят му казва: „Предвиждам точно как ще свърши всичко това. Там, на Оперния площад, под моите прозорци, ще отрежат главата ви, а малко по-късно и моята.“

Бисмарк: „А тогава, Ваше Величество?“

Кралят: „Да, тогава ще бъдем мъртви.“

Бисмарк: „Да, тогава ще бъдем мъртви, но всички трябва да умрем рано или късно, а можем да умрем и по-достойно?“

Защо е тази непримиримост? Изкривяване на истинския ход на историята? Сляпа реакция срещу движение за либералната свобода?

Истинската цел на либералното парламентарно мнозинство е, чрез постоянния отказ да одобри военния бюджет и при все пак продължаваща реорганизация на армията, да обяви и наложи нарушение на конституцията от страна на държавата, с цел установяване на прякото парламентарно управление като такова. Но Бисмарк е решен да го предотврати.

Защо? По три причини:

Първата е вече спомената, заради запазването на силата на Прусия като държава и европейска сила.

Втората: Той е убеден, че пълното и единствено поемане на контрола над пруската, а следователно и над германската и външна политика от парламента, поради последващото му подчинение на чисто либералните идеологии за обединението на Германия, няма да устои на натиска на външните сили на съседите, и ще стане както през 1848/49 г., предвид обстоятелствата от 1648 г.

Провалът на опита от 1848 г., дори само по малкия въпрос за Шлезвиг-Холщайн, доказва правотата на това твърдение.

Третата причина повдига въпроса дали човек е реакционно или революционно настроен. Това е актуално дори днес, и особено днес.

Федералният президент обаче мълчи по въпроса. Бисмарк в никакъв случай не е бил, както показва през 1849 г. и по-късно доказва, против конституцията и парламента като такива. По-скоро той е против този парламент от 1862/66 г. и против това мнозинство. Той е против него, защото не е демократично представителство на мнозинството от пруското население. Всъщност това не се дължи на избирателната система, която, както в почти всички държави с конституции от онова време, се основава на класова избирателна система, градуирана според доходите, и плащаните данъци.

Той отхвърля своята единствена решаваща позиция защото, при избирателна активност от 11 % в западните и 30 % в източните провинции, всъщност само една прослойка се налага като мнозинство: „Концентрираната буржоазия“.

Бисмарк обаче не признава това идеологически либерално мнозинство, което реално е малцинство, само като водено от великите национални и демократични идеологии. Той вижда зад тази класа, и следователно нейното парламентарно мнозинство, нейния „материален интерес“, „изключителната индустриална система“, която „протяга ръка към господство в пруската държава“. „Буржоазно-банкерско правителство“, което заплашва Прусия и Германия чрез трансформацията на социалната структура.

Защото още през 1849 г. Бисмарк е загрижен, повече от всички онези либерали и демократи от онова време, които г-н Хайнеман подкрепя, за здравината и сплотеността на социалната структура, застрашена от преструктурирането, всъщност от маргинализирането на нововъзникваща работническа класа: „Фабриците обогатяват индивида, но те ни образуват масата от пролетарии, масата от гладуващи работници, които чрез несигурността на съществуването си представляват опасност за държавата.“ Заплахата за част от населението и следователно за нацията като цяло, срещу която точно този либерализъм не може и всъщност не възнамерява да предложи никакъв противотежест: защото неговата атомизираща вяра в автономията на всеки индивид води само до т. нар. свободна конкуренция между тези автономни индивиди, което не означава нищо друго освен невъзможността икономически най-слабите да надделеят над икономически силните в тази конкуренция. Със сигурност не с тази избирателна система, основана на данъчни категории, която изкривява истинската демокрация.

Следователно, директно от най-съкровени причини за този конфликт с либералния пруски парламент, започва първите си основни размисли за това как държавата може да компенсира пълната икономическа уязвимост на тази нова работническа класа. Тези съображения включват:

1. пенсии за старост;
2. гарантиране, че предоставената свобода на сдружаване не като чиста свобода в либералния смисъл, а подкрепяна от държавата органична класова организация (бъдещите профсъюзи);
3. как държавата и нацията като цяло, и тази класа, могат да бъдат доведени в пряк контакт, чрез революционни изменения в изборното право.

По време на тези обсъждания, от май 1863 г. до април 1864 г., дори се провеждат дискусии между тогавашния политически представител на уязвимата работническа класа, Ласал, и пруския министър-председател, който е смятан за ултрареакционен.

Идеята на Бисмарк е: „Класово основаното изборно право прави държавата зависима от олигархичните (малцинствени) сили на настоящето, докато всеобщото изборно право ще се хареса на широката маса от население, което е фундаментално монархическо и подкрепя държавата.“

Идеята на Ласал е короната, „за разлика от егоизма на буржоазното общество“, да поеме истински революционната и национална посока и да се трансформира „от монархия на привилегированите съсловия в социална и революционна народна монархия“.

Ласал пише на Маркс в Лондон: „Изглежда, че вие там, на 10 години път отук, нямате никаква представа колко малко е „демократизиран“ нашия на-

род; разрывът, който се образува през 1848 г. между правителството и народа, в вече е почти заздравял.“

Както Ласал, така и Бисмарк са загрижени за истинската държава, способна да защити цялото, и желаят силна и истинска пруска държава. И двамата са загрижени за задължението на държавата да служи на общественото цяло; т.е., и двамата са загрижени за противопоставянето на индивидуалистичната, автономна, атомизираща революция на либерализма, която заплашва това цяло с разпад, за революция, произтичаща от различна, по-холистична концепция за хората и „обществото“, или по-скоро за нейното коригиране, основано на прозрения, по-стари от либерализма.

Германският национален либерализъм далеч по-пряко свързан с идеите на Германската революция от 1798/1813 г., отколкото този и същевременно е далеч по-млад от този идеологически либерализъм: защото тук е направен опит да се обърне внимание на най-новите социални промени и заплахи, определени от технологиите и икономическата теория за свободната търговия.

Но възможността за пълноценно ангажиране с този проблем, за него е далечна:

Януари 1863 г. Дори преди да се обърне към вътрешно обединение, Бисмарк се изправя пред решаващия въпрос как да постигне външното обединение на Германия. Той трябва да реши дали обединението и запазването на независимостта на целия германски народ, установени през 1648 г., могат да бъдат постигнати чрез пряк и открит съюз между двете големи германски сили, Австрия и Прусия, или, както вече е предсказано през 1848 г., само чрез „малкото германско“ обединение, водено от Прусия.

При встъпването си в длъжност Бисмарк се сблъсква с предложение от Австрия, представено през август 1862 г., за „федерална реформа“, която в действителност се стреми да неутрализира Прусия, национално-либералното движение и истинско обединение под прикритието на свободно, „великогерманско единство“. Средствата:

1. Срещу Прусия: Под австрийско председателство мнозинството от провинциите решават федералната политика, независимо от техния размер, следователно, както Бисмарк вече критикува през 1861 г., липсата на връзка между действителното мнозинство на населението и способността за прокаране и прилагане на решения;

2. Срещу либералното движение: Създаване на орган в рамките на Конфедерацията, състоящ се единствено от делегати от отделните провинциални парламенти, само като консултативен орган, което предотвратява истинското пряко представителство на нацията в рамките на Конфедерацията, както си е представляло мнозинството от 1848 г.

Изискванията на Бисмарк към Австрия:

1. Истинско лидерство от истинските големи германски сили, Австрия и Прусия; Австрия трябва да избере един-единствен лидер за цяла Северна Германия между Хановър и Бюкебург, от една страна, и Прусия, от друга. Никакво мажоритаризиране на германските политически решения от малки и средни държави.

2. Прекратяване на събранието на делегатите. На 22 януари 1863 г., изненадващият вот: Прусия не е самостоятелно решение; австрийското предложение е отхвърлено с 9 гласа „за“ срещу 7 „против“. И тогава решаващият момент: Официалната пруска декларация.

В Бундестага: (1.) Комисиите на провинциалните събрания с такива ограничени, чисто консултативни правомощия са практически безсмислени и ще се превърнат само в нов елемент на инерция и протакане. Само в представителство, което се формира от всяка провинция чрез преки избори, съответстващо на населението на тази провинция, германската нация може да намери легитимен орган за своето влияние върху общите дела.

(2.) Само тогава такова народно представителство, прикрепено към Федералния парламент, може да намери задоволително поле на дейност и повишено значение за единството и стабилността на Конфедерацията, ако чрез изменения и подновяване на федералните договори му бъде предоставена законодателната власт, която липсва на настоящата Конфедерация, и то в степен, достойна за дейността на германски парламент.

„Никога от 21 март 1848 г. насам пруско правителство не се е доближавало повече до програмата на демократично-либералното народно движение, отколкото в този ден на парламентарното гласуване - 22 януари 1863 г.“ (Цехлин, стр. 411). В това развитие идва ново и опасно усложнение:

Февруари 1863 г. Полското въстание в Русия. Бисмарк незабавно информира руското правителство, че Прусия няма да подкрепи въстанието. Цялото германско либерално-национално движение обаче, основано на своята идеология, застава на страната на полското въстание. Тогава, както и сега, това води до обвинението: Бисмарк е архиреакционер, изкривяващ историята.

Мотивът на Бисмарк: Всяка независима полска държава незабавно осигурява на Франция съюзник зад гърба на Прусия, създавайки не само заплаха по Рейн, но и заплаха към Одер за всяка германска политика на Прусия. Така Франция си създава съюзник, който несъмнено ще бъде готов да използва всяка възможност срещу обединяваща се Германия, и ще подкрепи френската военна намеса, срещу това обединение, като предяви своите териториални претенции към Позен, Западна Прусия и Данциг (т.е. към частта от Полша включена в Прусия, след тройната подялба в XVIII век. Това ще „пререже най-здравите сухожилия на Прусия“ и ще допринесе за необратимото осъществяването на френските териториални претенции към Рейн. Освен това, предвид колебливата позиция на руския външен министър Горчаков, съществуваше дори възможност за френско-руски съюз по полската политика.

Поведението на Франция, която в продължение на няколко седмици, вече заплашва с война срещу политиката на Бисмарк, още в зародиш показва, че позицията му е била абсолютно правилна.

Обратно, подкрепата на Прусия за Русия има за цел да облекчи опасенията на Русия, че едно германско национално движение и единство в дългосрочен план ще бъде застрашително за нея.

Така тази политика представлява засилване на позицията, заета по време на Кримската война, целяща промяна на руското враждебно отношение към обединението на Германия от Прусия, какъвто е случаят в Олмюц.

Целта е да се изведе Германия от смутните времена от 1648, 1815 и 1850 г., и да не се допусне превръщането на пруската държава или все още критично застрашеното германско движение за обединение, идеологически неприемлива за Европа, и по този начин да се унищожи. Отговаряйки на обвиненията в Камарата на представителите, Бисмарк заяви: „Тенденцията да се възхищаваме на чужди национални стремежи, дори когато те могат да бъдат реализирани само за сметка на собствената ни родина, е политическа болест, чието географско проявление за съжаление е ограничено до Германия.“⁵

Август/септември 1863 г. Веднага щом основните заплахи за Прусия и възможностите за Германия, породени от Полското въстание, отшумяват, Австрия се появява отново с планове, които провалени през януари. Конференцията на князете, свикана от императора, трябва да вземе решение по тях. Отговорът на Бисмарк: предотвратяване на решението, и убеждава краля на Прусия да остане настрана. В доклада си до краля на Прусия, той се аргументира: „Елементът, който е призван да посредничи между частните интереси на отделните държави в единство в полза на Германия, може да се намери само в представителството на германската нация. За да бъде тази институция плодотворна, ще е необходимо да ѝ се придадат по-подходящи атрибути (права), отколкото е според проекта от Франкфурт, и да се регулира съставът ѝ по такъв начин, че значението на всяка федерална държава да намери израз в нея, съизмерим с нейното значение. Несъвършеното и неадекватно формиране на предложеното „Събрание на федералните депутати“ на мястото на национално представителство, което по самия си произход, ясно показва представителството на частните интереси, а не на общогермански интереси, и чиято власт, неясна и неопределена се ограничена до малък кръг от относително второстепенни въпроси.“

Това събрание не предоставя никаква гаранция, че планираната нова организация на Конфедерацията ще отразява истинските нужди и интереси на германската нация, а не партикуларистичните (частните, разединяващите) амбиции. Държавното министерство на Ваше Величество може да намери тази гаранция само в истинско национално представителство, произтичащо от прякото участие на цялата нация. Само такова представителство ще гарантира на Прусия, че няма да се наложи да жертва нищо, което не е от полза за цяла Германия.

1864 г. Въпреки безмилостните атаки на либералното обществено мнение срещу Бисмарк като реакционер и лъжец, предишната му политика укрепва основата му до такава степен, че Бисмарк сега може да се осмели да направи това, което движението от 1848 г. не успя да направи: да върне Шлезвиг-Холщайн на Германия, въпреки противопоставянето на Дания и несъгласните мнения на Англия и Франция.

Държавническите умения на Бисмарк гарантират, че това обединение ще се осъществи от Германия, и той успява да превърне всички напрежения от 1863 г. в съвместно пруско-австрийско начинание.

⁵ Тази болест е добре позната и у нас. (б. пр.)

Сред огромните напрежения на войната и политиката, Бисмарк отново повдига социалния въпрос, което води до ожесточен конфликт с либералното мнозинство в парламента.

На 6 май той урежда делегация от силезийските тъкачи да се срещне с краля, за да му представи директно тежкото си положение. На 12 май той осигурява създаването на държавна комисия за разследване условията на труд и заплатите на тъкачите. А в края на май той прави стъпка с пълна убеденост, която едновременно го оставя напълно изолиран както от министрите му, така и от либералното мнозинство: Бисмарк приема идеята, многократно обсъждана както от Ласал, така и от консерватора Вагенер, и предоставя незабавна финансова помощ от кралската хазна, както и сътрудничеството на отговорния областен администратор, така че уволнените тъкачи да могат да сформират производствен кооператив.

Основните аспекти на експеримента: 1. основната връзка на производствения кооператив с държавата, 2. изричното намерение за запазване на експеримента като решаващ за по-нататъшния напредък по този път.

Февруари 1865 г. Възникна по време на обсъждания за предоставяне както на работодателите, така и на служителите правото да образуват коалиции, предизвиква тридневен дебат в пруската Камара на представителите, като либералното мнозинство предприема ожесточена атака срещу приема на делегацията на тъкачите от краля и посредничеството на Бисмарк за този прием, срещу наредената анкетна комисия и дори срещу официалната подкрепа на Сдружението на производителите.

Либералният представител Твестен заявява: „Всеки, който твърди, че на работника може да се помогне по друг начин, освен чрез усърдие и пестеливост, е изкусител на народа.“ За разлика от това, депутатът фон Бланкенбург, близък довереник на Бисмарк, заяви: „Господа, аз твърдя, че всеки, който твърди, че на работниците може да се помогне без тяхното усърдие и пестеливост, е съблазнител на народа. И аз твърдя, господа, че всеки, който твърди, че на работниците може да се помогне единствено чрез усърдие и пестеливост, заблуждава себе си и народа. Никога, откакто светът съществува, само усърдие и пестеливост не са освобождавали икономически несвободната класа и не са ѝ давали икономическо и политическо съществуване; само с помощта на държавата това е било постигано.“⁶

Либералът д-р Цигерт добавя: „Докато имаме сили, ще възразяваме срещу регулирането и определянето на заплатите от държавата, срещу държавните субсидии и държавните гаранции, както и срещу организацията на труда, предложена от г-н Вагенер.“⁷

Бисмарк: „Членът на парламента многократно и категорично е наричал оплакванията на работниците игра. Ние, на това място, където стоя, не сме свикнали да третираме оплакванията от бедност като игра (мърморене отляво),

⁶ Другият път е ясен – пътят на Маркс, на класовата борба и нейната крайна форма – большевикската революция с всички произтичащи от тях разрушителни и унищожителни последствия за държавата и обществото. (б. пр.)

⁷ Днес я виждаме на практика тая либерална отрова и измама в нашето съвремие, като висша ценност на перверзната и отдавна опорочена „демокрация“, която е проститутка на олигархията! (б. пр.)

нито да ги отхвърляме с решителността, която се желае от гледна точка на богатите, срещу които са насочени оплакванията на бедните (мърморене отляво). Не сме готови да участваме в такава игра. Ако членът на парламента намеква, че Негово Величество има някакъв съветник за частната си филантропия, не е нужно да ме сочи с толкова много жестове, които излизат извън границите на допустимото. Аз бях съветникът и вярвам, че дадох добър съвет“ (аплодисменти отдясно, съскане отляво).

Пролетта на 1865 г. Големият политически въпрос, германският, трагично стеснява за пореден път възможността за наистина войнствено продължение на социалния въпрос. След победата в Шлезвиг-Холщайн, възниква дебатът за това дали трябва да се създаде нова германска микродържава в Шлезвиг-Холщайн в тила на Прусия и отново води до сериозни усложнения с Австрия, Германската конфедерация и цялата национално-либерална концепция.

Лятото на 1865 г. Бисмарк, воден от вътрешно убеждение за тази възможност, ако се окаже постижима и от загриженост за положението на Германия при системата от 1648 г., предприема последен голям опит за разрешаване на германския въпрос чрез съвместни усилия на Прусия и Австрия. Гащайнският договор е сключен на 14 август.

Въпреки голямото си работно натоварване, Бисмарк написва 57 страници възражение срещу доклада, изготвен от Силезийската анкетна комисия, и меморандума, изготвен въз основа на него от министрите, отговорни за социалните въпроси, които изобщо не успяват да схванат социалния въпрос, защото: „Не мога да се отърва от убеждението, че анкетната комисия е възприела препозицията на производителите. Съответно, не само обяснението на отделните точки от оплакването е непълно, но и смятам, че заключенията не са безпристрастни, които трябва да съответстват на разпоредбите на Държавния министерски декрет от 11 юни 1864 г.“

1865/66. Опитът за споразумение с Австрия се проваля. Австрийският император избягва срещата и фундаменталния разговор между пруския крал и австрийския император, които Бисмарк спешно желае. Предстоящото решение по германския въпрос подтиква френската политика, както императора, така и народа, да направи сериозен опит за намеса, за да окупира части от левия бряг на Рейн и да осигури отделянето на останалата част като неутрална буферна държава. Това трябва да се постигне или чрез свикване на европейски конгрес за подновено международно уреждане на ситуацията в центъра на континента, или чрез пряко намеса и подкрепа на една от враждуващите страни. От Бисмарк не може да се получи никакъв. Но Австрия не е толкова затворена за френските предложения.

8 април 1866 г. Бисмарк поставя германския въпрос пред решение: Той изисква пълна федерална реформа във Франкфуртското федерално събрание (парламента), целяща германското единство. Основното искане: общ германски парламент във Федералното събрание като Райхстаг и заключението, извлечено от вътрешни съображения за националната структурна политика, е необходимостта от обединението на Германия, като напълно приложено, чрез резултат от равни, тайни и преки избори. По този начин: Бисмарк сега превръща искането за имперската конституция от 1848 г., в искане на Прусия.

Бисмарк и Германската революция! Както преди: Никой не му вярва. Националлибералното движение е възмутено. Те го виждат като игра. Човекът, който управлява Прусия без парламентарна власт от 1862 г. насам, твърди, че иска да свика обединен германски парламент, Райхстаг, чрез равни преки избори, за да наложи обединението на Германия!

За Бисмарк обаче това е много сериозен въпрос. За него, след всички подготовки от 1850 г. насам, възможността вече е узряла да поеме движението за обединение на Германия от Прусия и да стартира важна инициатива.

Тази инициатива, за Германската революция от 1813 г., е свързана с натиска срещу движението, описано просто като либерално-буржоазно, а в някои случаи единствено като демократично, произтичащо от автономно-индивидуалистичните, атомизиращи елементи на Френската революция от 1789 г.: „Според моите изчисления, основният стълб на стабилността и единството на Райха трябва да бъде Райхстагът“, както срещу княжеския и териториален партикуларизъм, така и въз основа на опита от пруския конфликт, срещу изкривяването на демократичното народно мнение, чрез класова избирателна система. От тези две съображения, за да бъде поставен „орган на националния здрав разум“ редом с „центъра на партикуларистичния дух“, Бундестага, в такъв Райхстаг, истинският демократичен елемент е съзнателно включен в развитието на германското движение, и развитието на еволюцията, която огромното мнозинство от германския народ желае.

Отговорът на старите консерватори: Това е „наистина безбожният основен акт на Бисмарк, преброяването на населението като основа на Германия“.

Отговорът на либералите, дори на човек като Трайчке, е: „Фантастична глупост, най-новата политика на един авантюрист; „Считам всеобщото избирателно право в Германия за груб и лекомислен експеримент; ние все още сме образован народ и не сме склонни да се подчиняваме на суверенната глупост; страхувам се от всичко това.“

Отговорът на Австрия: Който иска преки народни избори, „иска Съюза само по име, всъщност той иска постепенно угасване на жизнеността на отделните държави; той иска състояние на преход към бъдещо обединение“; „преките избори на национално представителство са пътят към революционното създаване на републиканско единство“.

Отговорът на Франция: Тиер, историк, политик и пр., лидер на опозицията срещу Наполеон III и след 1870 г. първи президент на републиката, казва в Камарата на 3 май 1866 г.: „Призовавам германците да обмислят, че най-великият принцип на европейската политика е Германия да бъде съставена от независими държави, свързани помежду си чрез проста федерална връзка. Този принцип е провъзгласен в цяла Европа на Вестфалския мирен конгрес; и (призовавам германците да обмислят), че всички сили на Европа се придържат към него, винаги с това съществено условие Германия да бъде съставена от независими държави... Повтарям го, призовавам германците да не забравят, че това е един от великите принципи на европейското публично право.“⁸

След това той призовава за енергична френска политика срещу Прусия, в името на правото на свобода на германците, в името на френското право, в

⁸ Нагъл френски шовинизъм! (б. пр.)

името на световното право и силна подкрепа за Австрия, която няма подобни планове за обединение.

Вторият отговор на Франция: На 12 юни 1866 г. е подписан таен договор с Австрия: Реорганизациите в Германия ще бъдат определяни съвместно от Австрия и Франция. Франция се задължава да признае всички австрийски териториални разширения в Германия, при условие че те не нарушават европейския баланс на силите, като установяват хегемония, обхващаща цяла Германия.

Устното обяснение на Австрия: Австрия няма да възразява срещу никакъв процес, който ще създаде нова, независима германска държава от провинциите до Рейн. — Австрия окончателно се е отказала от претенциите си за германски суверенитет.

Бисмарк не отстъпва нито от едната, нито от другата страна.

11/14 юни 1866 г. Под ръководството на Австрия, по-голямата част от германските държави обявяват война на Прусия на Бисмарк, чрез мобилизация.

Тези германски и демократични предложения включваха Хановерското кралство, Хесенското електорство и Насауското херцогство – трите държави, които разкъсват пруската територия на две по дължина от север на юг. Ситуация на изключителна заплахата и най-голям риск.

Пруската армия, основана на всеобща военна служба, и следователно върху пруският народ, последва рискованата мобилизация с пълно единство и военна решителност въпреки годините на конституционен конфликт, въпреки обидите, отправени към Бисмарк и Прусия от почти цяла Германия и отчасти от самата Прусия, въпреки моралната тежест на войната на германци срещу германци.

Войната започва на 15 юни. На 3 юли Прусия печели победата при Кьониггрец след изпълнена с криза битка.

Наполеон има само една възможност, която Франция дори не беше обмислила и смяташе за крайно невероятна: пруска победа (Онкен). Франция веднага остава без никаква подготовка. Въпреки това, на 5-ти, тя предлага своето „посредничество“ на Прусия и Австрия.

Русия изразява желание да постави въпроса за обединението на Германия на европейска конференция.

Позицията на Англия е несигурна. Позовава към принципното положение от 1648 г.

Бисмарк:

1. Веднага след Кьониггрец той доказва, че германската цел и споделената отговорност на германския народ са истински за него и следователно за Прусия. Той инициира бързата подготовка за свикване на незабавни избори, първоначално за Северногермански Райхстаг. Бисмарк прави думата Райхстаг официално наименование и набляга на думата Райх, заменяйки с нея Bund (федерация).

2. До Русия и Франция се изпращат официални съобщения, в които се посочва, че ако намесата продължи, Бисмарк е готов да „разгърне пълната национална мощ на Германия и съседните страни, за да предизвика голяма съпротива“.

3. В същото време обаче той принуждава краля и армията, чрез ожесточена съпротива и дори заплахи за абдикация, да се откажат от всякакви териториални претенции и окупацията на Виена. Основната причина: Докато великогерманското решение е невъзможно като пряко от 1848 г. и отново от 1863/65 г. поради действията на Австрия, непрякото решение е необходимо, както от германска, така и от австрийска гледна точка.

Това трябва да бъде и да остане постижима цел по геополитически причини. Само по този начин центърът, а оттам и германският народ, и нововъзникващият Райх, могат да бъдат защитени от руска, френска и английска намеса.

4. По същата причина в Северна Германия се случва точно обратното: Хановерското кралство, Насауското княжество, Хесенският електорат и Свободният имперски град Франкфурт са безмилостно анексирани, за да не бъде окончателно разделена по дължина северногерманската основа за по-нататъшния ход на германското обединение, за да бъде премахнат „този трън в петата на монархията“.

Това предизвиква по-нататъшно възмущение от старите консервативни противници от подобно революционно пренебрежение към случилото се. Отговорът на Бисмарк: „Завладяването на тези земи се основава на правото на германската нация да съществува, да диша и да се обединява.“

За него това е революцията: едновременно премахване на „измамата със суверенитета на германските принцове от 1648 г.“ и повторното подчиняване на фалшива, неавтентична и не революционна, а бунтовна независимост „под обновеното цяло“. Неговият вътрешен отговор (в „Спомените и размислите“) към засегнатите: „Напълно разбирам привързаността на днешната Велфска партия към старата династия и не знам ако се бях родил като стар хановец, дали сега нямаше да принадлежа към нея. Но няма да съм недоволен, ако по-силната държава на обединената националност, безмилостно унищожи моята династична лоялност и лични предпочитания.“

5. Обаче за Южна Германия е вярно обратното: въпреки победата над всички южногермански държави, границата по река Майн спира обединителния процес. Южногерманските държави и племена не трябва да чувстват, че обединението на Германия е великопруско завоевание. Никакви прибързани стъпки. Обединението на германците в една държава трябваше да се развие чрез съзряване.

Отговаряйки на критиките на съвременниците си, Бисмарк казва: „Зад многословното си безпокойство, с което хората извън непосредствените си дела, търсят философския камък, който може незабавно да установи германското единство, обикновено се крие повърхностно и напълно безсилно невежество за реалностите и техните последици.“ „Че германското единство не е узряло в този момент, според мен е очевидно... Можем да преместим часовниците напред, но времето не минава заради това.“

„Не по-бързо, а способността да се изчаква, докато се развият условията, е предпоставка за практическата политика.“

Още през 1866 г., в разгара на мирните преговори, дори в деня на сключването на предварителния мир с Австрия, Франция предявява своите исканията за компенсации, включващи Саарбрюкен, Ландау, Великото херцогство

Люксембург, и през август са добавени още Баварският Пфалц и Рейнският Хесен, включително Майнц, и Източна Фризия до Холандия. Затова е необходимо сключването на тайни отбранителни и нападателни съюзи в случай на френско нападение или френска намеса в по-нататъшния ход на германските дела.

6. И в Прусия: Вместо да преодолее четиригодишния конфликт с либералното парламентарно мнозинство, да измени конституцията, завърналият се победител от Кьонигрец, окуражен от огромна промяна в мнението и подкрепата, предлага пред същия парламент, с мнозинството което го е отхвърляло години наред и обявява управлението му за незаконно, правителството от последните години да бъде обявено със задна дата за законно!

„Реакционният юнкер“, който по това време може да бъде абсолютен владетел на държавата, основана на истинско демократично народно мнозинство, не извършва реакционен преврат, не си отмъщава, а както го тълкуват старите консерватори, точно обратното: Той извършва държавен преврат към революция. Към признаване на конституцията, без да бъде принуждаван да го прави. Учуденото либерално мнозинство, дори победено от историческата преценка, но все още законно на власт след това предложение, го определя като: „Навлизането в нова ера“ от Бисмарк. И старият, страстен демократ Рюге, за своя сметка, разпространява от Хамбург брошура в тираж от 40 000 екземпляра: „Не викайте срещу Велика Прусия. Това е глупост. Велика Прусия ще престане да бъде Прусия и ще стане Германия.“

Това, което е било невъзможно през 1848 и 1850 г., става възможно чрез Бисмарк: обединението на двете жизнени сили на германската нация от 1813 г. насам: обединението на германското либерално движение с поддържащата сила на съществуващата, добре обоснована, но жизнена държава и нейната мощ, с Прусия и пруската монархия.

И само в рамките на това обединение, въпреки изключително сериозната заплаха от поддръжниците на международното право от 1648 г., като е избегната намеса на тези сили, да стига до успешната стъпка към възстановяването на германското единство.

Оттук и реакцията на тези сили, поддръжници на статуквото от 1648, 1815 и 1850 г.:

Тиер: „Франция претърпя най-голямото си поражение от 400 години насам. И в цяла Франция се чу викът за „Отмъщение за Садова (Кьонигрец).“ Искане за отмъщение за изхода на една битка, и едва война, в която Франция, дори не участва!

Кардиналът държавен секретар на Ватикана заявява „*Casca il mondo*“ („Светът се срина“) – светът на победената империя на Хохенщауфените и Гибелините в центъра на Европа.

Канцлерът на Русия, на великата сила, която в крайна сметка предотврати единството, като диктуваше условията през 1815 и 1850 г. заявява: „Това не е политика, това е революция.“

Исторически и политически обобщаващото мнение на швейцарския професор по конституционно право и политик на служба в Баден, професор Блунчли: „Според мен настоящата война не е нищо друго освен германската рево-

люция във военна форма, ръководена отгоре, а не отдолу, в съответствие с природата на монархията.“

24 февруари 1867 г. Северногерманският Райхстаг се свиква, избран чрез всеобщо, равно, пряко и тайно избиранелно право – момент, който все още е фундаментално нежелан за мнозинството както от либералите, така и от консерваторите в Прусия. Неговият председател: Едуард Симсон – същият човек, който през 1849 г. е ръководил делегацията във Франкфуртското национално събрание, което предлага на краля на Прусия императорската корона, и който е последният председател на това национално събрание. Сега кралят на Прусия, „по-развълнуван от всякога по подобен повод“, е прочел встъпителната тронна реч: Задачата на този орган е да се стреми към обединение на германския народ, основано на факти, а не отново да жертва постижимото в полза на желателно; освен това той обещава, че Северногерманската конфедерация, веднага щом конституцията напредне достатъчно, ще протегне ръка открито и добронамерено към своите южногермански братя. Както и преди в преговорите с федералните провинции, Бисмарк сега трябва да напегне цялата си държавническа сила, за да доведе конституционните обсъждания до истински край. От Райхстага, според елементарното значение, което Бисмарк му отдава, се изисква важната национализация на конституцията отвъд проекта: създаването на длъжността федерален канцлер като имперски служител, отговорен за федералната политика чрез своя контраподпис (след този на краля). Отговорен пред себе си и пред длъжността си, политически отговорен пред Райхстага и юридически отговорен пред краля. Защото конституцията е законна.

Това се потвърждава от искането за имунитет на Бисмарк от 1866 г.: нито без съгласието на краля като най-старши на съставните държави в Съюза, нито без съгласието на Райхстага по отношение на основните принципи на политиката или приемането на закони, и двете са законни.

Каква изключителна трансформация от 1862 г. насам! По-голямата част от либералите признават Бисмарк за убеден, способен и следователно назначен лидер за обединението на Германия и съответно разширяват ролята му.

Чрез Бисмарк и в Бисмарк, по-голямата част от либералите, отказвайки се от абстрактната идеология, постигат обединението на либералната и политическата мисъл.

Тази трансформация обаче не е без жертви за Бисмарк, във връзка с революцията: отварянето към него на национал-либералите, но отхвърлянето му от старите консерватори, силната позиция, представена в парламента, и заплахата във външната политика, произтичаща от политическото и правно наследство от 1648 г., принуждават Бисмарк, да основава политиката си, върху подкрепата на националлибералната фракция, особено след като напредъкът на обединението в южните германски провинции се основава на либералните партии там.

Това обаче означава, че в разгара на възстановяването на германското единство и Германския Райх, той отново трябва да се откаже от справянето с трансформацията на съвременните социални проблеми в нацията, които смята за толкова важни. Защото дори националлиберализмът все още не се е дистанцирал толкова много от индивидуализма в основите си възгледи, и не е възпри-

ел концепцията за народа като организъм и държавата като негов задължен пазител.

Резултатът от плановите на Бисмарк – интересно е да отбележим, че е избран в своя втори избирателен окръг, Елберфелд, в северногерманския Райхстаг с гласовете на работниците срещу либералите, е: при възстановяването на Германския Райх, държавата трябва да намери подход да поеме социалния въпрос в свои ръце. Но този подход пропада.

Г-н Хайнеман обаче трябва знае, че Бисмарк е принуден да се откаже от тази истинска революция или поне да я отложи в този толкова важен момент за възраждането на империята, поради наложеното му решение на демократичното мнозинство, предизвикано именно от споменатите демократи на Хайнеман.

Външната политика обаче веднага прави невъзможни вътрешнополитическите конфликти с национално-либералното мнозинство. През същите месеци на 1867 г. Франция отново се опитва да се намеси в зараждащото се обединение. Първо, от Прусия е поискано да отстъпи Великото херцогство Люксембург и да се съгласи с разделянето на Белгия между Нидерландия и Франция.

Отговорът на Бисмарк: той отнася въпроса до европейските сили, подписали договора от Белгия от 1839 г., германските правителства и северногерманския Райхстаг.

Франция обмисля война в отговор. Молтке също съветва за война. Бисмарк: „Човек не бива да води войни, ако това може да се избегне с чест; шансът за благоприятен изход не е основателна причина за започване на голяма война.“

В резултат на това конференцията на силите в Лондон решава за отделянето на Люксембург от Германската конфедерация, но не и за присъединяването му към Франция; вместо това трябва да се извърши разрушаването на крепостта и неутрализирането на държавата.

През целия си живот Бисмарк поставя най-голяма отговорност за всяко решение за започване на война. Години наред, и особено през последните месеци, той силно се съмнява, че пълното осъществяване на обединението на Германия ще бъде възможно без защита от френска агресия. И все пак най-голямата му цел е да постигне обединение без това и ако може с добри отношения с Франция. „Ще приемем войната, но няма да я започнем.“

Напълно безперспективна надежда? Посланикът на Наполеон, Бенедети, съветва Наполеон да позволи обединението на Германия. Ако това беше последвано, според политиката на Бисмарк, нямаше да има френско-пруска война, въпреки Елзас и Страсбург. Наполеон и Франция, обаче не се вслушват в съвета на Бенедети. Вместо това, веднага последва предложението за нападателен и отбранителен съюз между Франция и Австрия, с взаимен ангажимент да не се слага оръжието, докато не бъдат постигнати военните цели. За Наполеон това са целият ляв бряг на Рейн; на Австрия той предлага Силезия и разширения в Южна Германия, както сметне за добре, но с изключение на Баден. Австрия веднага отхвърля предложението. През август обаче на Австрия са направени подновени предложения: активен съюз между Франция и Австрия с цел премахване на отбранителните и нападателните съюзи, формиране на Южногер-

мански съюз, под съвместния протекторат на Австрия и Франция, евакуация на крепостта Майнц от Прусия и отделяне на Горен Хесен от Северногерманския съюз. Австрия отново отхвърли предложението.

Подобно предложение е направено през 1868 г. Австрия го отхвърля и се опитва да промени преговорите. Тези преговори кулминират през 1868/69 г. с обсъждането на Троен съюз между Австрия, Италия и Франция. Австрия не поема решителен ангажимент. Преговорите продължават с променлива инерция до 1870 г.

6 юли 1870 г. Докато Австрия все още не се е решила, Наполеон се възползва от избирането в Испания на Хохенцолерн от рода Зигмаринген за свой кандидат за короната, като средство за започване на агресивна война срещу Прусия в нейната германска мисия.

На 6 юли в парламента е направена декларация, че Франция изисква пълен отказ от тази кандидатура не само от династията Зигмаринген, но и от целия пруски кралски дом на Хохенцолерн. Предвид обстоятелствата по това време и ролята, която Прусия е поела, срещу известна германска опозиция, като водеща сила в обновеното германско обединение, това е дълбоко унижение. Отказът от Люксембург вече е тежко бреме. Това искане е неприемливо. То е искане за унищожаване на германското обединение; това е война. На 6 юли френският министър-председател пише до австрийския посланик: „Единодушно решихме, че трябва да воюваме; надделяхме в Камарата (парламента); ще разтърсим нацията. След 14 дни ще имаме 400 000 мъже в Саар и ще водим война както през 1793 г.; ще въоръжим хората, които ще се стичат към границите.“

В редакционната статия във вестник „Pays“ се казва: „За Франция владението на левия бряг на Рейн не е просто акт на амбиция, който е наказуем, не е предизвикателство към германската нация, което е смешно, а концепция за сигурност, която е оправдана и легитимна. Днес вече няма буферни държави или федерация между Прусия и нас, която някога ни е защитавала от тази страна; на мястото на тази изчезнала сигурност се нуждаем от друга. Първият изстрел ще ни я възстанови.“

Когато обаче става ясно, че династията Хохенцолерн ще оттегли кандидатурата си, е взето решение да се „усложнят“ исканията. Сред тези искания е представянето на германския въпрос на европейска конференция, както през 1648 г.

На 11 юли е обявено оттеглянето на кандидата за испанския трон. Както левията, така и десницата заплашиха да атакуват кабинета, ако той остане на власт, след разрешаването на въпроса с кандидатурата на Хохенцолерн.

Австрийският посланик, принц Метерних, докладва във Виена на 11 юли: „Император Наполеон ще опита нов подход. Той ще нареди мобилизация от 1-ва степен утре, вторник, без да променя статута на въпроса, и вярва, че това ще направи войната неизбежна.“

Австрийският военен аташе, в нощта на 11 срещу 12 юли докладва: „Оценявам преднината на Франция от 8 до 10 дни. Те абсолютно искат война на всяка цена, вълнението е много високо, претекстът е популярен и начинът на действие е опасен; защото Империята никога повече няма да може да комби-

нира такива предимства и да получи такава преднина. Граф Бисмарк сега има единствен избор между войната и втори Олмюц.“

На 12-ти генерал Бурбаки хвърля шпагата си пред Наполеон, в знак на протест, ако се приеме компромис. Франция и Наполеон настояват по въпроса: Френският посланик е натоварен със задачата да поиска в курорта Емс, където кралят е на почивка, писмен отказ от династията Хохенцолерн завинаги да се откаже от претенции за испанския трон. Според преобладаващите по това време възгледи, позицията на Прусия в Германия и цялостната ситуация в Германия, това е умишлено невъзможно искане. И кралят отхвърля искането за посланика в Емс. Бисмарк публикува този факт вечерта на 13-ти. На същия 13-ти австрийският военен аташе докладва от Париж: „От шест дни фокусът тук вече не е върху кандидатурата на принц Хохенцолерн, а изключително върху общата необходимост от подбуждането и окончателното водене на война с Прусия.“ На 19 юли, с пламенната подкрепа на французите, Наполеон обявява война на Прусия. Целта на войната е да се завладее Берлин.

Да се диктува мира. Кой от тях? В съобщение до Русия, той обявява целите си: областта Саар на Франция, целият ляв бряг на Рейн отделна германска държава; пълно отменяне на Кьонигрецкия договор (отмъщение за Садова), т.е.: възстановяване на ХанOVER, Хесен-Касел, Насау, Франкфурт, разширяване на германските средни държави, за сметка на старата пруска територия, формиране на равни по размер групи държави в Германия, чийто взаимен баланс и превесът им над Прусия ще предотврати обединението на Германия, и като награда да доброжелателен руски неутралитет, на настъплението на френските армии към Берлин и произтичащото от това 1648 г. насам, превес на Франция в Европа, отстъпването на Данциг на Русия.

Френската интервенция идва твърде късно. Нарастващата същност и гаранциите, които Бисмарк е проправил за зараждащото се обединение, вече преминават критичната точка. Френската интервенция води точно до обратното: до народен избор на самите германци, независимо дали са баварци, хесенци, прусаци или ханOVERци, за възраждане на германската история, до сплотяване и пълен германски отпор срещу французите.

Приемането от всички германци на обединителното движение и неговата предначертана форма в Северногерманския съюз, и построеният през 1866 г. мост за обединение с по-леките мирни договори и връзката им с отбранителните и нападателни съюзи в Южна Германия, се оказва напълно жизнеспособни. Без никакви затруднения армиите на кралствата Бавария, Вюртемберг и Великото херцогство Баден в съответствие с договорите от 1866 г., се подчиняват под върховното командване на краля на Прусия за отбрана, и така задвижват в собствените си страни движението към окончателното завършване на обединението на Германия.

Френската армия, напълно сигурна в победата и отлично екипирана, е на прага на чудо. Тя стои пред чудото на единството на народния избор, народната и националната революция под формата на освободителна война. Тя стои пред силата на вътрешното убеждение на армията и на Германия, че сега и най-накрая великата и трагична линия, започнала през 1813 г., достига своята кулминация. От това вътрешно убеждение и сила, не само от блестящото ко-

мандване на Молтке, но и заедно с него, произтича способността незабавно да приеме жертвоготовността.

Всички битки, при Вьорт на 6 август, Бионвил/Марс-ла-Тур на 16-ти, Гравелот/Сен-Приват на 18 август и Седан на 1 и 2 септември, както и при Кьониггрец, са водени без каквато и да е намеса, когато самото народно решение е взето. Осъзнаването на историческата значимост на тези победи, поражда благодарността на цялата нация, за много години напред.

След 100 години обаче федералният президент д-р Хайнеман се осмелява да каже и да го разпространи сред милионите германци: „Който... чертаеше линията от Освободителните войни... до Седан... изкриви хода на историята.“

За пореден път, единствено дело на Бисмарк е да поведе всички сили на този народен вот, както народа, така и „държавата“, както княжествата, така и империята, както племената, така и цялата нация, към онова структурирано обединение, чийто провал е причинил провала на германското обединително движение както през 1815, така и през 1849 г., чрез най-голяма предпазливост от една страна и най-енергични действия от друга.

Това все още е фундаменталният съюз на установените стари сили и истински новите, революционни сили.

Същевременно, както през 1866 г., съществува голямото предизвикателство да се доведат както тези събития, така и решението за война до бърз край, така че намесата на силите, следвайки обичаите от 1648, 1815 и 1850 г., да дойде твърде късно. Това желание е възпрепятствано в Русия и дори в Австрия, от предишните им политики, а настроението в Англия първоначално е благоприятно, но не предлага гаранция. Появяват се признаци на промяна.

На 10 декември е положена първата основа. Напълно игнорирана във всички критични речи през тази година, тя е конституционно демократичната: Северногерманският Райхстаг, отново излизайки от най-демократичната избирателна система в света по това време, решава на 9 и 10 декември да одобри договорите за обединение с южните държави, и приема основната конституция на Райха със 188 от 194 гласа, заменяйки думите „федерация“ и „президиум“ с „Райх“ и „Император“. Бисмарк отлага официалното провъзгласяване, докато не се увери, че кралят на Бавария, е готов, от името на онези, които според преобладаващото правно мнение, възпъщават суверенитета в Германия, от името на принцовете, да провъзгласи, като знак за обединението и повторно установяване на единство, и да предложи императорската корона на краля на Прусия от тяхно име.

Отново, противно на твърдението на федералния президент за „принудата“ на Бисмарк, именно демократичните сили, тези, на чиято страна г-н Хайнеман толкова категорично стои, очакват още принуда и почти отказват да предоставят специалните права на Бавария, за голямо безпокойство на Бисмарк, и така почти пропускат великия момент, когато фундаменталното прилагане е възможно. След подписването на договора с Бавария, Бисмарк казва на обкръжението си: „Това е събитие“, а след известно размишление добавя: „Вестниците няма да бъдат доволни и всеки, който пише история по обичайния начин, може да критикува нашето споразумение. Те могат да кажат, че глупакът е трябвало да поиска повече; че е щяло да е достатъчно, че е трябвало да

направят повече и може би са прави за думата „трябваше“. Но за мен по-важното беше, че хората са вътрешно доволни от сделката. Не исках да ги натискам, да се възползвам от тази ситуация. Договорът има своите недостатъци, но е достатъчно солиден. Това, което липсва, ще го осигури бъдещето.“

Докато навременното постигане на това взаимно обединение е заложено на карта, войната отново е в опасна кулминация. Поражението на Наполеон по никакъв начин не води до решителен резултат. Защото от самото начало войната не е единствено неговата война срещу обединението на Германия, а е войната на всички французи. Настроенията на народа го бяха издигнали над всички резерви. С неговото сваляне и поемането на политиката, народът директно поема контрола над войната.

Набързо сформираните народни армии заплашват обкръжението на Париж. Неуспехът тук ще увеличил риска от интервенция, особено от Англия. Присъствието на цялото политическо и военно ръководство в полевия щаб, т.е. във Версай, е от съществено значение. Така на 18 декември, след като желанието на баварския крал изглежда уверено, делегацията на Северногерманския Райхстаг пристига там, за да поиска, от името на този демократичен орган и неговата резолюция, кралят да приеме императорската корона, предложена му от принцовете.

Ръководителят и говорител на делегацията е, както при откриването на Северногерманския Райхстаг през 1867 г., същият човек, който се е яви пред тогавашния крал на Прусия през 1849 г., Едуард Симсон. Федералният президент Хайнеман обаче в обръщението си заявява, и всички радио- и телевизионни оператори излъчиха речта му на 18 януари без никакви уточнения : „Когато Германският райх беше провъзгласен във Версай преди 100 години, никой от 1848-ма не присъстваше.“ Напротив: тъй като сцената наистина е почти идентична с тази от 1849 г., само че най-накрая с реална възможност, кралят подобно на Симсон, както всички участници, е дълбоко развълнуван от този момент. Този път Симсон, от името на демократичното представителство, моли краля на Прусия и президент на Северногерманския съюз да приеме императорската корона, предложена му от принцовете.

В тази фина разлика от 1849 г. се крие цялото дело на Бисмарк, крие се делото му за обединяване на германското национално движение с това, което е израства органично и е необходимо за неговото основаване, крие се обединението на всички германски сили през всички трудности както от вътрешен, така и от външен произход.

Целта и изразът на този съюз беше конституционното учредяване на възстановения Райх. Тоест, активното възплъщение на елемента на германската държава, както е било в продължение на векове, в княза, активното възплъщение на елемента на германския народ в Райхстага и неразривната, оживяваща връзка в необходимостта само тяхното съвместно съгласие и споразумение, да бъдат правната основа за управлението и законодателството. „Основаването на Райха от Бисмарк едностранно обвързва германското национално съзнание с монархическо-консервативните сили. Държавната власт произтичаше единствено от князете.“

Тези, които казват това, като федералния президент и много други днес, или забравят, поради неспособността си да оценят нещата в историческия им контекст, или умишлено лъжат: Това признаване на княжеството като символично представяне на държавния елемент в германската държава, се противопоставя от самото начало и е известно на князете, не просто на който и да е Райхстаг, а на именно този Райхстаг. Това означава Райхстаг, основан на изборителния закон от 1849 г., по-демократичен от почти всички изборителни системи от същата епоха.

Освен това: В тази непосредственост на равното и пряко изборително право, Бисмарк възнамерява този Райхстаг да представлява не само политическата свобода на гласуване, но и единството и целостта на германския народ. Бисмарк може и иска, в съгласие с огромното мнозинство от целия германски народ. Народът не премахва държавите. По този начин възстановеният Райх нямаше непосредствена имперска територия. Защото прекият суверенитет остана за провинциите Прусия, Бавария, Хесен и др. И въпреки това Бисмарк успява да създаде широка, пряка връзка между Райха и народа, и народа като цяло, не само в постигането на имперска непосредственост, но и в постигането на ефективност с най-силната имперска и национална власт: именно чрез демократичното, пряко и равно изборително право за Райхстага и чрез установяването на този Райхстаг, съставен не от делегати от провинциалните парламенти, като конституционен партньор във всяко имперско законодателство и управление.

Федералният президент обаче се обърна към целия германски народ (защото речта му се чу и имаше ефект във всички насилствено отделени части на Германия): „Основането на Райха прекъсна връзката между демократичната и националната воля. То едностранно обвързва германското национално съзнание с монархическо-консервативните сили.“

Той пропуска, несъзнателно или нарочно, не само този факт. Той пропуска факта, че именно Бисмарк, и в никакъв случай либерализмът, е този, който внесе демократичния и национализиращия елемент в такова ефективно единство, издигайки се по напълно съзнателна, революционна и следователно изненадваща, целенасочена линия от 1861 г. нататък.

Тя предизвиква органичното сливане на старите и новите елементи до такава степен, че можеше да се осъществи тържественото провъзгласяване на подновеното обединение на Германия. Това провъзгласяване се основава на резолюциите, вече приложени от конституционните органи (с изключение на Бавария), и на резолюцията на князете. И това провъзгласяване се състои във Версай. Федералният президент заявява: „За нашите френски съседи е дълбоко унижение, че нашата национална държава е провъзгласена в тяхната страна и едновременно с това Елзас-Лотарингия им беше отнета. Франция не можеше да забрави това унижение.“⁹

Преди всичко: Това провъзгласяване трябваше да се състои във Версай, защото въпросът за войната изобщо не е окончателно решен. Напротив, на този 18 януари във Версай, се намира Генералният щаб, както хронологично, така и географски, сред ключовите битки: на юг, тридневната битка при Льо Ман от

⁹ Изключително жалко изказване, което показва до каква степен е сринато и унищожено националното съзнание и националната гордост у съвремените германци. (б. пр.)

10 до 12 януари; на югоизток, битката при Лизен на 15 и 17 януари; на север, битката при Сен Кантен на 19 януари; зад тях, заплашващото настъпление на армия, която иска да освободи Белфор и да прекъсне задните линии на комуникация; и напред, заплашително голямо настъпление от Париж, което на 19 януари вече предизвиква изтеглянето на всички роти на Ландвера с изключение на две, оставени за охраната на Версай. Всичко това е вплетено в нарастващата възможност за намеса във войната, подстрекавано от Англия, ентусиазирано посрещнато от неутрални страни като Холандия и подхранвана от пропагандата за военния ужас, напомняща за 1914/18 г.

Просто е неизбежно провъзгласяването на постигнатото обединение на Германия да се състои в щаба. И е разумно то да се прогласи сред хората, които воюват за него, тоест сред армията.

И трето: „Унижението“ на нашия френски съсед, защо г-н Хайнеман не намери дума за униженията, които Франция безмилостно нанася на германския народ от 1648 г. насам, без никакво отношение към „чувствата на съседа си“, и които, в съответствие с военните цели на тази война, която тя започва, за да диктува мира в Берлин, разрушаване на германското единство и отделянето на левия бряг на Рейн, ще продължи да нанася на германския народ без колебание, ако най-накрая не се случи въоръженият отпор на германския народ?

Великият ден на Версай, изпълнението на постоянно подновяваното от 1813 г. насам желание за обръщане на хода на германското развитие и германската история, се състоя в тържественото събрание на народа като армия, представена от войсковите части, разположени близо до Версай, които можеха да бъдат изтеглени предвид предстоящите битки наоколо. Така около щаба те обединяват част от принцовете, военните лидери и по изрична заповед на престолонаследника като главнокомандващ на 3-та армия, народа, представен от онези, които в тази ситуация бяха истински представители на народа: от всяка част, офицер, знаменосец и двама членове на редовия или подофицерския състав, предимно тези, които са заслужили Железен кръст, както и всички налични мъже с Железен кръст първа степен от непосредствената околност на Версай. Както показват войсковите списъци, това са представители на всички сфери на живота и на всички социални класи. Броят им в Залата на огледалата е между 450 и 500, и е над една 1/3 от всички присъстващите. Те стоят отдясно на императорската трибуна, а знаменосците – зад нея.

Федералният президент обаче, в привидно невежество, а и очевидно за да култивира известно историческо съзнание сред хората днес, заяви: „Около императора във Версай стояха само принцовете, генералите, придворните служители, но не и представители на народа.“

Разбира се, там не стояха членовете на парламента. Те бяха стояли и преди във Версай. Но тези, които стояха там, като членове на народа, отличаващи се с проявената храброст, са въоръжените представители на народа, избрани от същия този народ.

Без съмнение по-качествени от Бебел и Либкнехт и други социалдемократи, за чието отсъствие федералният президент толкова дълбоко съжалява, които гласуват против военните кредити за този въоръжен народ, защото, противно на огромното демократично мнозинство на германския народ, те изобщо не

се интересуват от обединението на Германия, а само от разрушаването не само на държавата, но и на целия социален ред, в името на диктатурата на една класа, без да се вземат предвид други възможни решения, за които Бисмарк очевидно е далеч по-отворен от либералните демократи на г-н Хайнеман.

Относно „отнемането“ на Елзас-Лотарингия, което не е играло никаква роля във Версайската прокламация, но е сметнато за абсолютна необходимост от огромното мнозинство от германския народ и армия, трябва да се отбележи следното:

1. Това не е било отнемане, а възстановяване на законното владение на територия, която както етнически, така и исторически е културно и политически неразделна част от Германия в продължение на векове и чието заграбване от Франция е самата основа на политиката от 1648 г., насам, спрямо Германия. Това е направено с намерението да се осигури стратегическа основа за всяка по-нататъшна намеса в Германия.

Федералният президент би трябвало да знае това, след като е получил подходящо историческо образование, и трябва да може да го оцени, тъй като се очаква от един федерален президент да притежава способност за политическа проникателност.

Предвид всички народни и исторически права над Елзас, неговото връщане Франция означава за германската нация „унижение“ и „ограбване“, има още три доказателства, за допълнителната убедителна причина:

В доклад от 1629 г. Ришельо заявява: „Трябва да внимаваме да се укрепим в Мец и да напреднем чак до Страсбург... за да си осигурим вход в Германия.“

През 1854 г. кралят на Вюртемберг заявява: „Връзката е в Страсбург, защото докато не е германски, той винаги ще бъде пречка за Южна Германия да приеме безрезервно германското единство. Докато Страсбург остава сборен пункт за постоянно въоръжена армия от 100 000 до 150 000 души, Германия няма да може да навлезе в Горен Рейн навреме със също толкова многобройни сили и французите винаги ще пристигнат първи.“

Бисмарк, позовавайки се на това през 1870 г., пише: „Вярвам, че този пример от реалния живот казва всичко... Клинът, който ъгълът на Елзас забива в Германия близо до Висембург, отделя Южна от Северна Германия по-ефективно, отколкото политическата линия на река Майн, и е необходима голяма решителност, национален ентузиазъм и всеотдайност от на нашите южногермански съюзници, за да не се поколебаят нито за миг, въпреки тази непосредствена опасност, на която са изложени при умелото водене на кампанията от Франция, да видят опасността, пред която е изправена Северна Германия, като своя собствена и да се възползват от възможността да действат съвместно с нас.“

Бисмарк никога не би започнал война, за да елиминира тази стратегическа заплаха за германското единство чрез възвръщането на Елзас. Но тъй като Франция, след като напада с цел да разруши отново зараждащото се обединение на Германия, присъединяването на Елзас, заедно с други снизходителни мирни условия, сега е наложително за осигуряване на това току-що постигнато обединение. Въпреки победата, и всъщност а именно заради нея, заплахата за обединението на германския народ в центъра на Европа ще продължи да съ-

ществуваша, независимо ако на Франция не беше нанесено това „унижение“ с отстъпването на Елзас. И трябва да бъде ясно от историята и народопсихологията на френската нация, независимо дали е ръководена от Наполеон или Тиер, само поражение, провалът че не успява да попречи на германското обединение е достатъчен за французите да се възприемат като „унижени“.

Старата мечта от 1813 г., която многократно се проваля в осъществяването си, най-накрая се сбъдва. Така я възприема огромното мнозинство от германския народ.

Според федералния президент от 1971 г. и неговите последователи в политиката и академичните среди обаче, тя беше провал, изкривяване на истинския ход на историята, пречупване, дори предотвратяване, на революцията чрез реакция.¹⁰

Тази верига от събития се основава на този въпрос. Резултатът: постижението на Бисмарк не е изкривяване, не е предотвратяване на течението, което се стреми към пробив в историята на Германия, а осигуряването от него на възможността на това течение да пробие.

Опозицията срещу това постижение търси нова кауза. Същият плач се повтаря във всички обвинителни възпоменателни речи и писания тази година: Обединението дойде отгоре, а не отдолу.

По-точно е да се каже: това се случи чрез Бисмарк. Това се случи чрез Бисмарк, като принуди „отгоре“, чрез революционна сила, да се отвори за германската воля на нисшите класи, да направи са тях достъпна държавната власт и така да осъзнае собствения си държавен суверенитет. Бисмарк успява като се обърна към това течение „отдолу“, включвайки и себе си в него, мощно го изясни и консолидира и в своя личен съюз между „горе“ и „долу“, принуди „горе“ да се обедини с тази революция, като безмилостно се отдели от реакцията, точно както обратното „долу“ безмилостно елиминира или ограничава онези елементи чужди германската революция и при съществуващите, непроменени обстоятелства, щяха само да се разсеят, а не да наберат сила за извършването на истинската германска революция.

Голямото постижение на Бисмарк не е борбата срещу революцията, а борбата за революцията. Бисмарк е великият укротител на революцията, не в смисъл, че я изкривил реакционно, като я е лишава от власт изцяло или частично, а в смисъл, че където е необходимо, е елиминирал това, което е фалшиво и несвързано с нея, без никаква загриженост дали ще го смятат за заклет враг на революцията, а където е било необходимо, укротява нейната цел.

Разширявайки се и усилявайки се, той събира водата от широк, но твърде бурен поток и го оформя в широкото и дълбоко корито на бавнотечаща могъща река. Всяка революция е обединена от сили, искащи невъзможното и следователно е утопия, или води до нихилистичен разпад *per se* (сам по себе си), или просто за желанието за неосъзната промяна.

Това германско революционно движение е допълнително замъглено от смътно разбиране на съдбовните трудности в германската история, в него се

¹⁰ Мнение на един конформист, промит политкоректен ум, лишен от национално съзнание, такова ги имаме много и в България. Причината е че в Първата световна война, не победиха тези, които трябваше да победят! (б. пр.)

смесват две напълно различни концепции за революция. Първата е тази за живия съюз на народа и държавата, за интеграцията на освободения гражданин в споделената отговорност в целокупния народ, а втората е революционната идеология, родена от абстрактната концепция за индивидуалната автономност, и е необходимо тези две същности да се разтворят една в друга. Бисмарк не се интересува от изкривяването на германската история през XIX век за германската история, а консолидира и направлява голямото народно движение на германците, необходимо за окончателното осъществяване на революцията срещу всички онези сили от различен вид, които пречат на германското единство и националния характер в продължение на векове, както отвътре, така и отвън.

И само чрез тази сила, която непоколебимо запазва истинския смисъл на Германската революция, безмилостно отблъсквайки или позволявайки ѝ да избухне от едната или другата страна, той най-накрая постига целта си: обединението на германските сили за обединението и възстановяването на Райха срещу всички реакционни и фалшиво-революционни сили вътре и срещу всички външни врагове, заплашващи това обединение и свобода, следващи статуквото на 1648 г. Чрез съюза си с революцията и чрез съдържащата и оформящата си сила върху революцията, чрез единството си с държавата и народа, Бисмарк „издига Райха с вулканичната сила на революцията, без той да изригне и да образува кратер“ (Райн). Това е неговото величие. Това е благословията на съдбата за Германия.

Никое движение, идващо само отдолу, колкото и демократично да е, няма възможност в условията на този век, да разплете и развърже тази многопластова, преплетена и заплетена от векове мрежа, обвързваща германското политическо единство и жизненост.

Национал-либералното или национал-демократичното движение, колкото и добронамерено да е, никога не може да постигне това решение само по себе си. Германският народ щеше да е също толкова разделен през 1900 г., както през 1815 г. или 1850 г., намиращ се в средата на свят от високоразвити нации и сили, стремящи се към политическо единство и безмилостни амбиции в глобалната политика и индустриализация.

Дали наистина някой от онези, които днес по повод стогодишнината изразяват съжаление за това дело, иска да види състоянието на разединение и безкрайната, провалена революция примерно около 1900 г.?

В знак на уважение към революционно-консервативното дело на Бисмарк днес, както и нашите предци тогава, ние се прекланяме с благодарност и благоговение, пред този славен ден, преди 100 години.

4. След 1871 г.

Веднага щом обвинението срещу Бисмарк, че е реакционер и пречка за присъщия ход на германската история, е опровергано за периода преди 1871 г., то е повдигнато отново за периода след основаването на Райха. Сега твърдението е: след великата епоха, в която дори самият Бисмарк е възприел революцията по един моделиращ начин, той за съжаление, преминава към политика на кон-

сервативно, или по-скоро реакционно, остаряло придържане към статуквото, всъщност към стагнацията.

Това разделение между консервативни и революционни идеи е също толкова погрешно за периода от 1870 до 1890 г., както и за периода от 1847 до 1871 г.

Неточността на това твърдение е не само груба лъжа спрямо историческата реалност и постиженията на Бисмарк, но е опасна като признак за политико-историческа неспособност за разбиране, от днешните политици.

Какво представлява Бисмарк през 1871 г.? Ще повторя, че човекът най-много загрижен за запазването на създаденото през 1871 г. е Бисмарк. През 1872 г. той казва: „Сънят ми не е почивка, аз продължавам да сънувам това, което си мисля, докато съм буден. Онази нощ сънувах карта на Германия пред себе си и едно след друго се появяваха гнили петна, които и се отлепваха и падаха от нея“.

Какви са притесненията на Бисмарк сега?

1. Германското единство става възможно толкова бързо чрез вътрешния подем, подхранван от емоционалния импулс на общогерманския отпор срещу подновената заплаха от Франция. Сега вътрешната задача е конституционно да се организира създаденото в пламенността на тази грандиозна визия, преодолявайки много останали препятствия и пречки, в ежедневието и за ежедневни цели. Изграждането на Райха, трябва да се осъществи с ясни концепции и здраво установени институции, независимо дали са се отнася за принципите, народа или Райхстага.

2. Бисмарк се изправя пред предизвикателството във външната политика за да защити пробива, постигнат най-накрая след 1648 г., от подновената възможност за обединение на силите срещу германското единство, което може да доведе до неговото разпадане. Защото и тук пробивът е постигнат с изненадваща скорост, нещо, което сега трябва да се превърне в новата норма.

Англия въвежда термина „германска революция“ за този процес на вътрешна германска трансформация, показващ колко революционен е този обрат на политическото самоизграждане. На 9 февруари 1871 г. Дизраели, тогава лидер на опозицията и по-късно от 1874 до 1880 г. министър-председател известен като лорд Биконсфилд, заявява в британската Камара на общините: „Тази война означава Германската революция, и е по-голямо политическо събитие от Френската революция от миналия век... Няма традиционна концепция за дипломатия, която да не е била пометена... Балансът на силите е напълно разрушен и страната, която ще пострада най-много и ще усеща най-остро последиците от тези големи промени, е Англия“ – защото отсега нататък този баланс вече не може да се поддържа от Лондон, а от центъра, от Берлин (Бусман).

И именно Франция, въпреки че безмилостно започна войната с цел да унищожи всякакви усилия за обединение на Германия като „отмъщение за Кьонигрец“, сега призовава за „отмъщението за 1870 г.“, тоест за подновен разпад на германското единство. Бисмарк е незабравим, и трябва да бъде запомнен от федералния президент.

Не бива да се забравя, тържествената формулировка на настоящия първи президент на Френската република, Тиер: „Призовавам германците, да обмис-

лят, че най-великият принцип на европейската политика е, Германия да бъде съставена от независими държави, свързани помежду си в обиновена федерация... и че всички сили в Европа се винаги се придържат към това съществено условие, че Германия е съставена от независими държави ...“

Събирането на тези сили, за да създадат обграждащ съюз, става основна цел на всяка френска политика. Единият възможен съюзник е много близо: Австрия, победена през 1866 г., която от 1867 г. до 1869 г., е заплашително отворена към Франция, срещу обединението на Германия.

Другият е също близко: Дания, която е принудена да отстъпи германските си територии. В Англия много гласове вече искат намеса през втората половина на войната без колебание, приемайки и предавайки тази пропаганда за военно насилие.

Русия, най-опасният съюзник на Германия, мълчи през 1870/71 г. в резултат на съдържаността на пруската политика на Бисмарк през 1856 и 1863 г., а също и в разгара на войната от 1870/71 г., като подкрепя руските усилия за вдигане на черноморската блокадата, наложена на Русия през 1856 г. от Англия и Франция, ограничаваща преминаването на руски кораби през Босфора.

Бисмарк обаче е наясно с нарастващото панславистко движение в Русия, което, подобно на Франция и може би Англия, вижда в обединена и силна Германия враг на осъществяването на своята цел.

През 1871 г. Бисмарк се изправя пред двата проблема едновременно: осигуряване съществуването на Райха както вътрешно, така и външно, отвътре навън.

а) Вътрешна политика 1871–1890

Отвътре навън: Това не е реакционна стагнация от самото начало, а означава, че течението на действителната германска трансформация трябва да бъде допълнително проправено, националното укрепване трябва да продължи.

Основният обединяващ елемент, според Бисмарк, не може да бъдат федералните князе и федералните правителства, обединени в Бундесрата, а трябва да бъде Райхстагът. Райхстагът изрина на преки, равноправни избори, Райхстагът, който пряко представлява нацията.

Въпросът е, дали наистина той се превръща в такава институция? Написаният текст и намерението на една конституция никога не определят окончателно действителната тежест, която нейните елементи ще развият един спрямо друг в конституционната рамка.

Това, което Бисмарк си е представял за, е народно представителство, водено от тази велика цел, което ще се превърне в мнозинство в Райхстага, подкрепящо Райха, мнозинство гледащо напред в бъдещето.

Доведоха ли важните събития от 1866 и 1870 г., предизвикани от Бисмарк, до тази вътрешна и партийно-политическа трансформация?

Без съмнение, Райхстагът от 1871 г. и следващите години дават на политиката на Бисмарк голямо мнозинство чрез силните Национал-либерална и Свободна консервативна партия. И без съмнение, националното укрепване на Германия е бързо и значително ускорено от Райхстага и с негова помощ Бисмарк, прокарва важното имперско законодателство в областите на икономика-

та, транспорта, търговията, разширяването на имперските правомощия за законодателство за всеобщо гражданско право, създаването на Райхсбанк и т.н.

Но това не може да прикрие за Бисмарк, че отличителният дух, който истинското вътрешно развитие на Райха изисква, липсва на това мнозинство. Партийната лоялност, въпреки всичко, стои над духа на народа. Само като пренебрегва социалния въпрос, който все повече тревожи Бисмарк, това мнозинство може да управлява. За пореден път необходимите военни разходи създаваха значителни трудности. Партийната лоялност, т.е. тази германска болест на придържане към и издигане на индивидуалните идеологии над цялото, без да се съобразява с цялото, определя съпротивата на онези, които всъщност са призовани да защитават цялото – консерваторите.

Основаването на Райха и неговото изграждане през 1870/71 г. е ентусиазирано подкрепено от огромното мнозинство от германския народ. Но тези приблизително 20%, водени от тази германска склонност¹¹, му се противопоставят или имат резерви.

Онези, които фундаментално отхвърлят Райха и водени от партийни интереси, предпочитат да запазят или възстановят старата, разхлабена Германска конфедерация, или по други причини отхвърлят народа, държавата и Райха като цяло, заседават в този Райхстаг, закостенели и преувеличено представени в твърдите партийни структури.

Поради хода на германската история и със сигурност не заради Бисмарк, този Райхстаг има задачата да развие новия Райх в едно цяло. Това са партията на велфите, пруските поляци, партията на Бебел и Либкнехт и (католическата) партия на центъра.

За Бисмарк това означава да остане лидер не в условията на реакция или на старото статукво, а в революционна трансформация.

Така, в рамките на тези две десетилетия, сред общия напредък на Райха, възникнат две основни потребности и начинания. Всяко от тях съвпада приблизително с едно от двете десетилетия – 70-те и 80-те години на XIX век.

„Културкампфа“

През първото десетилетие (70-те години) това е т.нар. Културкампф или „културната борба“. Федералният президент я нарича „борбата на Бисмарк срещу католическото население“. По този начин, както днешният студент трябва да го разбере, борба в която Бисмарк отново застава на пътя на свободата, борба на реакцията срещу динамизма на модерността. Никой не научава, че всъщност е точно обратното: това е защитата на новото и зараждащото, се срещу надигащата се реакция на старото и отживялото.

Две неща се съчетават, и предизвикаха тази битка:

1. Стръмната трансформация и регрес на Католическата църква в напълно монархическа организация, както вътрешно, така и по отношение на претен-

¹¹ Партиите са проклетие, не трябва да съществуват, трябва да се гласува за личности, а не за партии, защото под партийното прикритие, всякакви карьеристи и непочтени хора, влизат в парламента. (б. пр.)

циите ѝ за доминиращо положение над държавата и свободата на духовния живот.

В разгара на големите сътресения през 60-те години на XIX век в Германия и в цяла Европа, Рим издава енцикликата „Quanta Cura“ („Каква голяма грижа“) и „Списък на либералните грешки“ през 1864 г. Основните принципи са: Църквата е по-висша от държавата; държавата няма право в или над Църквата; държавата няма право да нарушава свободата на Църквата, нейната доктрина забранява ограничаването на епископите по какъвто и да е начин, и им дава правото да се месят в образованието на младежите и тяхното богословско обучение; държавата трябва да финансира и привилегирова Църквата, предоставяйки ѝ възможност за свободно саморазвитие чрез своята защита, и да преследва чрез законови санкции онези, които нарушават католическата религия; Църквата притежава власт да се меси дори в светските дела; тя има силата да упражнява външна принуда и „спасителна“ сила срещу отделни лица, както и срещу принцове и народи.

Впоследствие през 1870 г., в разгара на Френско-пруската война, е провъзгласена на папската непогрешимост, което води до пълно подчинение на епископите на прякото управление на Папата.

Интелектуалните последици от 1864 и 1870 г.: са осъждането на почти всяка нова наука и интелектуални нагласи като цяло, а в рамките на Църквата, се задушават всяка научна теология и свободното участие в интелектуални философски и научни движения. Това, което се случва тук, сред революционните трансформации в Германия и Европа, е възобновяване претенциите на Църквата върху държавата, същите претенции, които предизвикаха падането на средновековната империя. Какви политически последици трябва да има това за империя с протестантска династия и интелектуално либерален плам на водещата ѝ класа? Какви последици трябва да има новото, пълно подчинение на епископите в държава като Прусия, където своеобразна смесица от фридриховското законодателство, свободите от 1848 г. и законите от периода на възстановяване след 1848 г., предоставянето на Църквата на пълна свобода при назначаването на длъжностни лица и където, чрез строгата деноминация на началните училища, съчетана с църковен надзор, формирането на отношението към държавата и империята сега трябва да е поверено на тази трансформирана Църква? Църква, претендираща за всеобща, абсолютно монархическа власт, но се намира извън Прусия, извън Германия, или образно казано „отвъд планините“ дава названието на това реакционно църковно движение, известно като ултрамонтанизъм („задпланински“).

2. Тази потенциална опасност, която заплашва новия дух и конституционно положение на Църквата в Прусия, и други федерални провинции, става по-активна, с издигнатата от Рим догмата за непогрешимостта, и намира своята изява в създадена католическа партия: т.нар. партията на Центъра, и веднага стана ясно, че този Център вижда своята политическа задача в подчиняването на възстановената империята, на новите идеи на ултрамонтанизма или да пречи на развитието на Райха.

Първото е демонстрирано посред войната, чрез искането, отправено към Бисмарк, че зараждащият се Райх има задачата да върне Папската държава за

папата в замяна на обединението на Италия, и да влезе във война с целия свят като Райх, който се стреми към хегемония и интервенция.

Друга подобна демонстрация на тази партия, веднага след откриването на новия Райхстаг, е атакуването на тържествената декларация на кайзер Вилхелм, че Райхът никога няма да се намесва в делата на чужди държави, по същата причина.

Трето, това става очевидно, когато архиепископ Кеттайер от Майнц иска току-що обсъденото специално положение, което Католическата църква заема в Прусия, да бъде закрепено в Имперската конституция и наложено на държавите, където не съществува.

Четвърто, това се демонстрира от тесните връзки, които тази партия изгражда, независимо от вероизповеданието, с всички противници на новия ред в Райхстага: велфите, пруските поляци, елзаските представители и дори социал-демократите.

Става ясно, че католическата партия иска да използва пруските конституционни предимства, предоставени на Църквата, за своята политическа борба, и Курията е готова да я използва като таран, за своята ултрамонтанистка позицията в държавата. Бисмарк ясно вижда това и се опитва да го предотврати в преговорите с Папата.

Той е сигурен, че за възстановяването на Райха е необходимо по-нататъшно вътрешно революционно реструктуриране на неговата структура. Целта на Бисмарк не е да се бори с католическото население, а да се бори с партията, доколкото тя преследваше цели, опасни за новосформирания Райх, и в крайна сметка да изясни вековната връзка между държавата и църквата, сега в рамките на организма на новия Райх. Наложително е тези подновени, древни претенции за власт на Църквата да бъдат предотвратени чрез конституционно коригиране на отношенията между държава и църква в пруската конституция, конституциите на другите държави и тази на Райха. Това не е с цел да се установи „реакционна“ държава, нито, както твърди в речта си федералния президент, да се лиши католическото население от нелиберални свободи, а да се предостави на надрелигиозно и междурелигиозно естествено цяло на нацията, чрез нейната държава, пълен суверенитет над онези институции, които принадлежат на нацията и по силата на нейния мандат, на държавата, а не на която и да е нейна част.

Това, което трябва да бъде отнето от Църквата или наложено върху нея и което е осъществено в енергична поредица от законодателни актове, започващи през 1872 г.:

а) премахване на училищния надзор и замяната му с прехвърляне на надзора върху „всички държавни и частни училища и образователни институции“ към държавата;

б) премахване на изключителния статут на Църквата в пруската конституция чрез новата конституционна декларация, „че църквите са подчинени на държавните закони и законно наредения надзор на държавата“;

в) за да се предотврати интелектуалната изолация на духовенството, изискването за заемане на чиновническа длъжност да се изисква диплома за средно образование от германска гимназия, три години богословско обучение в гер-

мански университет и доказателство за познания по философия, история и литература;

г) задължението на църковните власти да докладват назначения на държавата и правото на държавните власти да възразяват;

д) (това по искане на Бавария в Бундесрата, предизвикано от „прекомерната агитация чрез беседите от амвона“) наказателна забрана на духовниците да обсъждат държавни въпроси „по начин, който застрашава обществения ред“ при упражняване на длъжността им,

е) въвеждане на задължителен граждански брак и регистрация на личния статус от държавните служби по вписванията.

Незабавният отговор на Центристката партия и Църквата е открита и единодушна съпротива на епископите и от Папата, тоест от Рим, от чужбина, обявяване на всички пруски църковни закони за невалидни и заплаха от отлъчване от църквата срещу всеки, който им се подчинява.

Това бележи началото на ескалацията. Държавата е принудена да наложи законите си и в рамките на управляващото либерално мнозинство борбата се разширява от въпроса за конституционните отношения между държавата и църквата до борбата на съвременния свят срещу „антимодерната, антисвободната“ църква, борбата на модерната култура срещу „католическото мракобесие“.

Г-н Хайнеман пренебрегва това, когато заявява, че (поради реакционния характер на Бисмарк) „не е било случайно, че много либертариански, либерални и демократични сили са били в опозиция на Райха на Бисмарк“, като например „Културкампа с католическото население“.

Но той трябва да знае, че терминът *Kulturkampf* (културната борба) не е даден от Бисмарк, а от голямото либерално мнозинство, от неговите собствени либерали, тези на г-н Хайнеман?

Те го наричат така, защото са убедени, че свободата трябва да бъде защитена от потисничеството на Църквата и нейното господство над католическото население. За Бисмарк, както по-късно беше обяснено, борбата няма нищо общо с културата или липсата ѝ, нито с католическата вяра като такава: а единствено с освобождаването на конституционната структура на Райха от опасно и чуждо нахлуване. Той не се вижда като борец срещу католическото население, а срещу политическата сила, намесваща се отвън Райха, сила, която не за първи път превръщаа германската история в трагична.

„Тези отношения... между Рим и велфите, и в този по-широк смисъл, са много стари, датиращи от битката при Леньано преди 600 години; те са подновявани отново и отново.“

Целта на Бисмарк не е срещу Църквата като църква, а срещу Църквата като държава в държавата. Нито пък е насочена единствено срещу Католическата църква; ако зависеше от него, това фундаментално уточнение щеше да се разпростре и върху Протестантската църква. Той предпочита пълното отделяне на училищата от църквата и воден от християнската си вяра, е дълбоко убеден, че върховният епископат (най-висшата епископска длъжност) на протестантските князе, включително пруския крал, трябва да бъде преодоляна от политическото и църковно влияние върху отделните протестантски църкви.

„Това развитие в рамките на междукофесионалната държава отдавна е остаряло“ (Бусман). „Лутерански пастори са също толкова склонни да играят ролята на Папата, колкото и католическите епископи.“

Още веднъж: Бисмарк не е реакционер, както изглежда мисли или тенденциозно твърди г-н Хайнеман. Напротив: именно тази далновидна трансформация води до подновен и радикален разрив между него и старите консерватори, и поради тази причина революция го поставя под изключителната му зависимост от либералното мнозинство в Райхстага, което трябва да подкрепи законодателството и да включи тези чисто либерални елементи в Културкампа, вече не срещу Църквата, а срещу католицизма (доп. пр. по-точно срещу ултрамонтанизма).

Г-н Хайнеман трябва да се замисли за тези точки. И още един въпрос: Как ще реагира настоящата държава, със своята социалистическо-либерална коалиция, ако Католическата църква от Рим поиска изключителен църковен надзор върху началните училища и обяви демократично приетите закони за невалидни, призовавайки за съпротива?

Въпреки бушуващите вълни от конфликти и огорчения, понякога отклоняват Бисмарк от тази позиция, той се интересува единствено от революционизирането на структурните отношения между държавата и църквата по такъв начин, че да закрепят структурата на империята, той успява, точно както направи с Австрия през 1866 г., сега да продължи с папството и църквата, и ще преодолее войнственото си отношение, след като необходимото е постигнато. След смяната на папата, Курията прави същото. През 1886 г. папата заявява: „Бисмарк и аз управляваме заедно света.“

Държавно-социалистическата революция от 80-те години на XIX век

Бисмарк прекратява борбата с Църквата, доколкото тя надхвърля необходимостта от структурна промяна, защото около 1878 г. пред него се появява нещо далеч по-належащо: осъзнаването, че необходимото продължаване на революцията за вътрешното обединение на германския народ като цялокупен, и заедно с това външната сигурност на Германския райх, изисква самата либерална революция да премине в национална социалистическа революция.

Либерализмът не е на ниво поради катастрофалното смесване на елементите от Френската революция - вярата в автономността на индивида и възникващото искане за свобода на отделните атомизирани индивиди, с принципите на Германската революция, която вижда моралното освобождение на човека, в активното му поставяне, пред неговите отговорности.

Четири заплахи стоят пред Бисмарк:

1. Външнополитическата заплаха, която ще бъде обсъждана по-късно.
2. Тежката криза на германската промишленост, причинена от доктринерската система за свободна търговия на либералите и национал-либералите. Предвид продължаващата технологична трансформация, сигурността на германските въоръжения, доставките на храни и заетостта за германския народ зависи от защитата на германската индустрия.

3. Това, което многократно и дълбоко тревожи Бисмарк, продължава да се засилва въпреки голямото обединение и основаването на Райха: Либералният

капитализъм, подкрепян от и в рамките на Райха, от една страна води до благоприятната индустриализация на Германия, укрепване на нейната икономическа мощ и способността ѝ да осигурява заетост на нарастващото население, от друга страна, той предизвиква изключването на цялата работническа класа от социалния ред на нацията и от националната система за социално подпомагане.

През 1848 г. те все още са хиляди; сега са стотици хиляди, а с укрепването на тежката индустрия, която става необходима за Бисмарк поради външната заплаха, скоро ще са милиони работници.

4. Зад интересите и въпросите на тези милиони работници, вече не стои Ласал с неговия подход за решаване на социално-политическия проблем, чрез сътрудничество с държавата – истинската държава. Вместо това, след смъртта на Ласал, представителите на марксизма, т.е. на класовата борба и Интернационала, все повече вземат превес и от 1875 г. насам постигат надмощие. Начинът на мислене на Ласал го сближава с Бисмарк, като представител на тази всеобхватна социална визия за държавата. Докато обръщането към марксизма, означава обявена революционна война на унищожение срещу държавата и народа като цяло, с цел международна диктатура на една-единствена класа, до пълно премахване на всякаква опозиция.

Още през 1871 г., когато с гласовете на тази марксистка социалистическа партия влизат двама депутати, Бебел произнася следната реч в учредителния Райхстаг на 25 май: „Дори ако Парижката комуна (голямото кърваво въстание на крайната левица срещу Френската република) в момента е потушена, ви напомням, че борбата в Париж е само малка схватка, че основната битка в Европа все още ни предстои и че преди да минат няколко десетилетия, бойният вик на парижкия пролетариат – Война на дворците, мир на колибите, смърт на нуждата и безделието, ще се превърне в боен вик на целия европейски пролетариат. Единственото предимство, което виждам в анексирането на Елзас-Лотарингия, е че именно тези революционни и републикански тенденции, които съм убеден, че живеят в голяма част от населението на Елзас-Лотарингия, сега се пренасят в Германия и че Елзас-Лотарингия образува клинът, който ще ни позволи след известно време да разклатим цяла монархическа Германия“.

Извън това изказване, току-що е постигнато с абсолютно мнозинство от гласовете изпълнението на копнежите на целия германски народ. Дългосрочната визия на Бисмарк, незасегната от малкия брой участници, незасегната от очевидната външна сигурност на живия живот около него, вижда нарастващата, дълбока опасност от тази теория и мироглед за Райха, за Европа, за запазването на Западната култура. Това никога не го оставя на мира. Той вижда, подобно на Ницше (също след въстанието на Парижката комуна): „Отвъд борбата на народите, тази международна Хидра, която внезапно се появи толкова ужасяващо, ни ужаси като предвестник на съвсем различни бъдещи борби.“

Той вижда, както ще бъде показано в следващата глава, връзката между тази заплаха и заплахата за Германия, идваща от Русия. През 1871 г. марксистката социалдемократия разполагаше със 102 000 гласа, през 1874 г. – с над 352 000, през 1877 г. – с 493 000 гласа или над 9%.

След дълги размисли, понякога прекарвани месеци далеч от Берлин, Бисмарк осъзнава необходимостта и възможността за справяне с тези многобройни заплахи за Райха. Той се стреми да им противодейства чрез всеобхватен и последователен план, който не означава нищо по-малко от преразглеждане, по единен начин във всички области, на мандата на германската история за трансформиране на германския народ и германската държава в ново единство и за тласък на по-нататъшна вълна напред: във външната политика, чрез специален съюз на Германия и Австрия, а оттам и на Централна Европа; Във вътрешнополитически план,

1. чрез осигуряване на националната работна сила по отношение на качеството и обхвата (сигурност на работните места) чрез прехода от свободна търговия към защитни мита (включително национализация, и ако е възможно, национализация на цялата железопътна система);

2. укрепване на вътрешнополитическия капацитет на Райха за действие чрез създаване на преки имперски приходи, което да го превърне, от зависим от федералните провинции, в „донор“;

3. продължаване и засилване на борбата срещу международното марксистко движение, проповядващо класова борба, т.е. срещу лидерите на социалистическата партия, като строго логичен отговор на тяхното поведение и изявление за агресивни действия, използвайки техните методи: „Същността на социалдемократията е че тя отрича държавния ред. От това произтича правото на държавата и задължението ни да се борим със социалдемократията не само срещу нейните последователи, но и срещу нейната легитимност да съществува в рамките на държавата. Социалдемократията е във война с държавата и държавата е упълномощена да използва силите си срещу социалдемократията, за защита на своите граждани от нея и да я третира съгласно военното право.“

(Въпрос към федералния президент: Как ще се отнесе неговата партия, с неговото одобрение, към Социалдемократическа партия днес, ако тя, дори в много по-малка степен от тогавашните социалдемократи, се противопостави на конституцията с нейните принципи? Как той ще толерира такава партия, въпреки клетвата си, за защита на държава и конституцията?)

Нека изясним: Тази решителна борба, която поради непознаването ѝ, сега е обект на атаки, намира пълната си сила в Антисоциалистическите закони на Бисмарк, и е насочена срещу тези международни лидери на марксизма¹² от Интернационала, не срещу работника.

4. Основният елемент в плана на Бисмарк от 1879 г. е в голям мащаб да се осъществи неотложната задача за подобряване социалното положение на германската работническа класа. През 1863 и 1867 г. Бисмарк се опитва да се справи с въпроса, но е принуден да се откаже поради започналото обединение на Германия от съображения за подкрепата на либералиите. Но въпросът остава неотложен за него, и веднага след основаването на Германската империя, той се връща към него през ноември 1871 г.

¹² Отношението на Бисмарк към марксизма е напълно правилно. Това е едно агресивно и обществено вредно учение, без никаква реална научна основа, един вид нова религия проповядваща „джихад“ срещу обществото и държавата. Неслучайно неговите създатели и по-късно основни извършители в Русия, са евреи! (б. пр.)

На 17 ноември 1871 г., казва на неразбиращия пруски министър на търговията: „Намесата на съществуващите държави в социалистическото движение изобщо няма нищо общо победата на социалистическата доктрина, а напротив, чрез действията на управляващата в момента държавна власт, е единственото средство за спиране на социалистическото движение в сегашното му отклонение и за насочването му по по-благотворни пътища чрез осъзнаване на това, което изглежда оправдано в социалистическите искания и може да бъде осъществено в рамките на настоящия държавен и обществен ред. Това, разбира се, предполага и тук съм съгласен с Ваше Превъзходителство, че трябва да се прави по правилния начин и в правилния смисъл. Аз обаче се отклонявам от това мнение, защото простото изясняване и обсъждане на социалистическите искания само ще ги въведе допълнително в публичната сфера и ще предизвика същите опасности, които искаме да избегне. При сегашното състояние на социалистическото движение, то все още няма да бъде подкрепено от Интернационала. Интернационалът не е водещ; например в Прусия, социалистите са доста враждебна към Интернационала, както е видно от конфликта между партията на Ласал и партията на Бебел-Либкнехт, която е свързана с Интернационала. Тук не само рационалното разбиране е все още възможно, но с подходяща намеса на държавата ще бъде възможно и помирението на мнозинството от работниците със съществуващия държавен ред. Нещо повече, социалистическите теории и постулати вече са проникнали толкова дълбоко и широко в масите, че изглежда безсмислено усилие да се игнорират или да пренебрегваме опасностите им чрез мълчание. Напротив, спешно е необходимо да се обсъждат възможно най-открито и публично, така че заблудените маси да не чуват винаги само гласа на агитаторите, а да се учат от плюсовете и минусите какво е оправдано и неоправдано, възможно и невъзможно в техните искания. Най-належащите въпроси за работното време и заплатите, недостига на жилища и други подобни, трябва да се осъдят в тази дискусия. Считам това за нещо напълно естествено.“¹³

Но отново, поради национално-либералното мнозинство, самото прилагане трябва да бъде отложено, което пропилява тази вътрешна възможност в рамките на социалистическата партия.

Сега, през 1878 г., трябва да се изпълни фундаменталната задача за социална реинтеграция в рамките на една всеобхватна система. По-конкретно, в рамките на система, която да подобри несигурното положение на работническата класа в рамките на целокупната нацията (днес бихме казали: „общество“) и по този начин, да предотврати нейната маргинализация. След внимателни и обосновани разсъждения, Бисмарк смята това за по-належащ приоритет от ограничаването на работното време или определянето на заплатите и други подобни.

¹³ Много мъдро, като революционер „отгоре“ Бисмарк схваща цялата сериозност на социалистическата революция и иска да я оглави и направлява, по неговия начин, за да се избегне безсмислицето на класовата борба. Обратният резултат че го видим в Русия през 1917 г. и последвалата гражданска война до 1921 г. (б. пр.)

Тази защита следва да се осигурява чрез съгласувана система от застраховки: застраховка „Злополука“, здравно осигуряване, осигуряване за старост, осигуряване за инвалидност.

От гледна точка на Бисмарк, тези осигурителни схеми не трябва да се установяват като задължение за самопомощ, където задължителното осигуряване е свързано със задължително пълно плащане и следователно с намаляване на заплатите; нито пък трябва да се въвеждат като милостиня под формата на доброволни сдружения за подкрепа или единствени вноски от индустриалците. Тези осигурителни схеми, или с други думи, тази сигурност на работническата класа в рамките на целия национален организъм, се основават на законното право на работника. „Не като милостиня, а като право на подкрепа, когато волята за работа вече не е достатъчна. Защо само тези, които са станали инвалиди във войната или, като държавни служители, поради старост, да получават пенсия, а не и войникът на труда?“

Следователно, според Бисмарк, основната задача на държавата е: „Под „държава“ винаги имам предвид Райха, да прилага този ред вътре в държавата. Това означава: задължително осигуряване, но принудата, без тя да вреди на работника, е възможна като Райхът плаща, поне за по-ниските доходи. Държавата, Райхът, е цялата нация; Не мога да приема за правилен принципа, че не бива да се обременяват всички данъкоплатците в полза на отделните съсловия от населението... Точно както всеки жив организъм, има жизненоважен интерес от запазването и благосъстоянието на всеки от своите органи, така и съвкупността от всички съсловия и професии, обединени в държавата, има интерес от просперитета на всеки индивид, особено в промишлеността и селското стопанство, и не бива да се колебаем да правим жертви за това. Осигуряването за старост и инвалидност е обща и национална нужда, която следователно трябва да бъде задоволена от национални ресурси.“... „Интересът ми към целия въпрос ще намалее значително веднага щом осъзная, че принципът за отказ от държавните субсидии е окончателно приет.“

По-нататъшното следствие: Възникналите застрахователни институции не могат и не трябва да бъдат частна собственост, а трябва да бъдат държавни институции. Защото те имат задължението да работят възможно най-икономично и нямат право да генерират дивиденди за никого. „Веднага щом законовото задължение за застраховане бъде упражнено, на всички участващи трябва да се предложи сигурността, която само държавните институции под гаранцията на Райха могат да осигурят... Отказът от частна печалба не може да се очаква от частните компании. Законът обаче не трябва да предоставя на застрахованите лица, възможността да използват своята злополука като основа за изплащане на дивиденди...“

Следват обвинения от всички страни, особено от страна на либерално-демократичното управляващо икономическо и политическо мнение и теория: „Това е социализъм, дори комунизъм; това е навлизане в хлъзгавия склон, който води до социалистическо кредо“. Бисмарк: „Ако вярвате, че можете да всеете страх у някого с думата „социализъм“ или да призовете духове, тогава стоите на позиция, която аз отдавна съм преодолял и чието преодоляване е абсолютно необходимо за цялото законодателство на Райха“.

А по отношение на либералната икономическа теория, точно както през 1863 г. и подсилено от миналия опит, той казва следното: „След 100 години опит с ученията на Адам Смит, вярата в хармонията на интересите доведе до фалит; благотворителността на индивида със сигурност може да направи много добро пред лицето на трудностите, които свободата на икономиката носи на икономически слабите, но само държавата може да реши социалния въпрос“ (към Боделшвинг). И това с пълно значение: „Държавата трябва да вземе нещата в свои ръце... Не като благотворителност, а като право на осигуряване ... Тази кауза ще надделее. Тя има своето бъдеще. Възможно е нашата политика (т.е. тази политика) един ден да загине, когато аз умра. Но държавният социализъм ще си проправи път. Всеки, който отново подеме тази идея, ще дойде на власт“ (1881).

Държавният социализъм обаче не е замислен като диктатура, било то абсолютистка или класова. А чрез включването на тези осигуровки, предоставяни от Райха, постепенно да събуди в работническата класа точно това съзнание, което Бисмарк и Ласал търсят през 1863 г.: че работническата класа принадлежи на Райха и Райхът – на работническата класа. Освен това, според Бисмарк, включването на тези корпоративно обединени групи работници в съвместното администриране на осигуровките е формирало основата за тяхното отговорно и активно участие в експертно ръководен професионален орган, който Бисмарк сега си представя наред с Райхстага като допълнителен елемент в обединението на германския народ и Райха. Всичко това цели, новообединеният народ и Райхът, да се изправят пред нарастващите външнополитически и идеологически заплахи като едно цяло.

За Бисмарк тези социални закони, планирани през 1879 г., са само началото. „Искуших се да кажа в първия параграф, където, се появява изречението: „Всички работници, които“ и „трябва да бъдат компенсирани по такъв и такъв начин“ – вместо: „Всеки германец“. По този начин, целта, която остава нерешена днес, 100 години по-късно, и в момента се предлага от определени кръгове, сякаш е тяхна собствена оригинална идея, родена първоначално от тяхното „революционно“ чувство за отговорност.

Бисмарк знае, че с това законодателство той „се захваща с нова тема, която толкова дълбоко влияе на живота ни и е толкова малко изследвана от опита, че първоначално може да се обърне внимание само на споменатото“ – защото никъде наоколо, в никоя държава или нация, не е имало нещо подобно, нито пък е по силите на интелектуалния капацитет на огромното мнозинство от германския народ, камо ли на техните демократични представители от онова време.“ Бисмарк обаче остро осъзнава по-широката връзка между това преобразуващо, революционно законодателство и истинската цел на Германската революция от 1807/15 г., с освобождението и интегрирането на селяните от държавата в общността от Щайн.

Само федералният президент Хайнеман, игнорирайки всички основни законодателни и планови актове, заяви: „Всеки, който прави линията от Освободителните войни... до Версай (и следователно до Бисмарк), изопачава хода на историята.“

Именно поради дълбоката разлика между чисто либералната, индивидуалистична и автономистка революционна линия на либерализма и Германската революция, която се стреми към освобождение чрез осъзнаването на отговорността и възможността за нейното упражняване в нейната цялост, планът на Бисмарк разкрива, че съществуващото демократично мнозинство в Райхстага ще отхвърли тази революция. Тъй като обаче демократичното мнозинство е основно изискване за приемане на закони съгласно конституцията, създадена от самия Бисмарк, той завършва периода си на управление с националлибералите и се опитва да сформира мнозинство от консерваторите, Центристката партия и дясното крило на националлибералите.

Въпреки това, от цялото законодателство е останал само скелет, по отношение на действителната му цел. Райхстагът премахва необходимото финансово укрепване на Райха, от което трябва да се плащат вноските за Райха. Той премахва от приходите сумата, която ще направи Райха независим от провинциите, и им я прехвърля. Райхстагът премахва вноските за Райха. Райхстагът премахва институцията на осигуряване на Райха и я трансформира във федералистка система. Райхстагът лишава цялото законодателство от истинската му интелектуална цел и истинското му вътрешно убеждение.

И се стига до трагедия, германската демокрация отново се проваля, и то в решаващия момент, по социалните въпроси. Не защото Бисмарк е канцлер, и въпреки че големият повратен момент на германската революция, който направи възможно обединението и възстановяването на Райха, сочеше към това необходимо продължение на революцията. Нито пък защото Райхстагът има „само малко влияние“ в законодателството: влиянието му е толкова голямо, че може да утвърди пълното социално законодателство на Бисмарк като закон. Въпреки това, то е редуцирано, точно поради конституционните демократични права, предоставени му от Бисмарк.¹⁴

Дали федералният президент Хайнеман, в речта си по случай 100-годишнината от основаването на Германската империя и следователно на Бисмарк, е пропуснал да спомене цялото социално законодателство – и по този начин сякаш е възнамерявал да го изтрие от паметта на народа и по-младото поколение – защото би трябвало да говори положително за Бисмарк и Верних, или по-скоро за провалите на самите групи, които иначе толкова щедро възхвалява? По-специално, че членовете на парламента от Социалдемократическата партия и тяхната партия са били сред радикалните противници на това социално законодателство? Очевидно, защото са се интересували само от работническата класа в нейното огорчение и предполагаемата ѝ липса на подкрепа от държавата и демокрацията, защото само по този начин работническата класа би могла да осигури войските за международната марксистка атака срещу другите в нацията, срещу нациите, срещу държавата, срещу западния ред.

Голямата надежда на Бисмарк, че Райхстагът с всеобщото си избирателно право ще създаде голяма, подкрепяща коалиция срещу федерализма и в полза на изграждането на Райха, се проваля. „Партийният дух“, демонстриращ как

¹⁴ Изводът е че парламентите са зло, сбирщина от некомпетентни, корумпирани, и безотговорни индивиди, и категорично не трябва да има право да приема законодателството. Парламентът трябва да бъде ограничен до съветвателна функция, без да има никакви други права! (б. пр.)

партиите обесивно поставят собствената си идеология пред, цялото, отново унищожава всяка възможност за доизграждане на Райха от гледна точка на народа като цяло, като целокупна нация, или единен организъм.

Нещо повече, става ясно, че всички тези партийни идеологии не успяват дори да схванат истинската революционна задача, и то в решаващия момент, когато капацитетът за изграждане на Райха все още съществува, въпреки че архитектът на Райха присъства и отправя спешен апел към представителите на Райха, депутатите в неговия парламент.

Това показва наяве за пореден път големия проблем пред Бисмарк и в цялата германска история, проблем, който все още заплашва демокрацията днес: че политическите партии не разбират, че те са истинският израз на народната воля. Защото народната воля, когато ѝ се е дава възможност да се изрази директно, винаги, от своите неповлияни дълбини, заявява най-категорично своята вярогност към Бисмарк. Когато канцлерът е отстранен от поста му, на 23 март 1895 г., мнозинството от Райхстага, предполагаемият представителен орган на нацията, отказва дори да му изпрати послание с благодарност и поздрави по случай 80-ия му рожден ден (1 април 1895 г.)

Проблемът с истинското представителство на народа дълбоко тревожи Бисмарк през десетилетието от 1880 до 1890 г.

Въпреки това, той отстоява възможността за проекта си; и така, въпреки всичко, през 80-те години на XIX век е създадена всеобхватна система за социално осигуряване за германския народ, нещо, с което в продължение на десетилетия напред никоя от околните нации, дори в най-свободните и демократични държави, не може да се сравни.

Дори през 1945 г., когато американската администрация най-накрая иска да въведе демокрацията в Германия, тя смята, че трябва да премахне тези закони, защото те били „несвободни“ и напълно непознати за нея.

Дори то „скелетът“, останал от законопроекта, се оказва толкова голям и толкова напредничав, че въпреки всички трудности, оцелява през годините, но трябва да се знае, че той е създаден единствено и изцяло само от Бисмарк.

б) Външната политика на Бисмарк 1871–1890

И все пак, това голямо вътрешно развитие, това национално укрепване, постигнато въпреки възможността императорската титла и Райхът да останат просто декоративни титли на президентска власт и слаб съюз, този икономически подем, това социално законодателство е само по-малката част от постиженията на Бисмарк след 1871 г.

Защото основната част от неговите заслуги е в превръщането на явната заплаха от възстановяването на германското единство в сърцето на Европа, в мирен ред в Европа без хегемония, защото е единство в центъра на континента.

Но с прости думи това означава: Основният принос на Бисмарк след 1871 г. е поемането на старата задача на Империята чрез нейното съвременно преобразуване, без налагане на имперско господство.

Основната цел на Бисмарк във външната политика преди 1871 г. е обединението на Германия, чрез отхвърляне на системата от 1648, 1815 и 1850 г. Основното му революционно постижение след 1871 г. е да замени „реда от 1648 г.“

на разпокъсания германския център на Европа, с доказателство за ефективността и следователно правилността на европейски ред, с наличието на единен и силен център.

Това става в две последователни фази, приблизително съвпадащи с двете десетилетия. Първоначалният етап започва през 70-те години, а завършването им е през 80-те години на XIX век.

През 1871 г. Бисмарк е изправен пред два взаимосвързани проблема:

1. Как може предотврати нова съюзническа политика на Франция, насочена към реванш и унищожаване на постигнатото германско обединение?

И обратно:

2. Освен приятелските отношения с Русия, които не са допълнително дефинирани с договор, а произтичат от политиката на Бисмарк от 1856, 1863 и 1870 г., до си преодолее изолацията на обновената Германия.

Така възниква вторият въпрос: Как самата Германия може да бъде изведена от изолацията, която обединението и отхвърлянето на системата от 1648/1815/1850 г. го предизвиква?

Това винаги трябва да се разглежда на фона на геополитическата ситуация: централното географско положение на Германия, което прави заплахата и дори изолацията далеч по-голяма опасност, отколкото за която и да е друга съседна страна и народ.

1872: Вече хлабави отношения с Австрия (противникът преди 5 години), и с Русия, а следователно и между Австрия и Русия, която е враждебна към Русия след Кримската война, чрез т. нар. Съюз на тримата императори.

1875 г. Надвисва военна криза, произлизаща от Франция. Поведението на Русия показва, че отношенията с нея не са достатъчно близки, не осигуряват сигурност за Германия, нито гаранции за мир.

За пореден път, с нарастваща интензивност, се проявява несъответствието на определящите елементи на руската политика, възниква заплахата за мира в Европа и следователно за Германия. Русия проявява старият се стремеж към моретата (Проливите), и панславистката експанзионистична политика спрямо неруските славянски народи на Балканите¹⁵. Така се стига до руско-турската война от 1877/78 г. от която Русия излезе като категоричен победител.

По-хлабавите отношения между Русия и Австрия, установени през 1872 г., се разпадат поради последиците от свързаните с тях балкански въпроси (Балканите тогава все още са под турско владичество). Продиктуваният от Русия мир с Турция заплашва не само Австрия, но с насочването си към Константинопол и следователно към Проливите, Англия. Следователно това увеличи риска от война между Австрия и Англия срещу Русия. Каква позиция трябва да заеме Германия спрямо Русия?¹⁶

¹⁵ Авторът не е точен, тук проблемите са много по-сложни, Бисмарк също допълнително разпалва тези амбиции, целящ да подтикне Русия към по-тесен военен съюз и т.н. Категорично Бисмарк не е такъв миротворец, за какъвто го представя автора, което е разбираемо предвид идеята на книгата му. (б. пр.)

¹⁶ Категорично повърхностно и невярно разглеждане на въпроса, поради непознаване на проблема в неговата цялост. (б. пр.)

Потенциалният резултат е разпадането на Австрия като втората голяма сила наред с Германия в Централна Европа и пренасочването на Балканите заедно Източна Европа под влиянието на Русия, а не към Централна Европа.

Последицата ще е настъплението на руско-панслависткия империализъм до границите на немскоезичната Австрия, Централна Европа, и Германия.

И опасност от война срещу Русия? Независимо от изхода на войната, това означава постоянна враждебност на Русия към Германия, която поради мащаба си никога не може да бъде наистина победена, и следователно, рано или късно, френско-руски съюз на обкръжение срещу Германия, с напълно неясна позиция на Австрия, и Англия. Но не само Бисмарк и Германия са притеснени. В цяла Европа цари широко разпространена тревожност.¹⁷

Решението: През 1878 г., за първи път, благодарение на новооткритото единство и сила на Централна Европа и визията на Бисмарк за обединена Европа¹⁸, е постигнато всеобхватно и съгласувано споразумение, балансиращо интересите на различните сили. Това се случва на Берлинския конгрес. Бисмарк е „честен посредник“ на Европа. Политиката на Бисмарк на Балканите: източната половина, включително България, попада в сферата на влияние на Русия, докато западната половина, включително Сърбия и Солун, попада в сферата на влияние на Австрия. За Англия това води до преместване на планираната руска граница далеч от Константинопол.¹⁹

Но Берлинският конгрес не е напълно успешен.²⁰ Русия и Австрия не постигат компромис за Балканите. Панславизмът, прикрит като чисто руска експанзионистична политика, упорства в желанието си да получи повече. Вече в Петербург смятат, че това „повече“ срещу Австрия може да бъде постигнато само чрез война срещу Германия. Така кръгът на разширяващият се антагонизъм срещу Австрия, обхваща и към Германия.

В същото време във Франция се засилва реваншистката политика, засилва се превъоръжаването на армията, също продължава възхода на френската промишленост.

В Германия едрата промишленост и селското стопанство, или основата за въоръжаването и производството на храни са застрашени от политиката на свободна търговия, изисквана от национал-либералното мнозинство в Райхстага. Структурната обществена реорганизация, породена от индустриализацията, започва да руши органичното единство на целокупната нация, от ситуация-

¹⁷ Нищо вярно, причините и последиците са съвсем други, все още панславизмът изобщо не е завършена руска експанзионистична доктрина, а антигерманските настроения на Русия се развиват още след 1870 г., по съвсем други причини, лишени от разумна логика. (б. пр.)

¹⁸ Напълно невярно твърдение, конгресът е проведен поради изричното желание на Русия в Берлин, Бисмарк изобщо не се интересува от „Обединена Европа“, а от запазването на Съюза на тримата императори и изолацията на Франция. (б. пр.)

¹⁹ И всичко това става за сметка на жестоко орязаната България, но както казва Бисмарк, конгресът не се събрал заради щастието на българите, а за да уреди сметките между великите сили. (б. пр.)

²⁰ Не „напълно“ а изобщо не е успешен и залага бомбите които ще избухнат през 1914 г., вкл. и за Австро-Унгария. Той се оказва най-голямата грешка на Бисмарк, защото вече напълно обезсмисля неговата политика, и е триумф за Дизраели, който „успява да счупи врата на тримата императори и да направи този съюз невъзможен завинаги“. Авторът е много повърхностно запознат със събитията, дори и в общоевропейски мащаб. (б. пр.)

та се възползва международния марксизъм, проповядващ класова борба и противник на съществуването на нациите изобщо.

През това време Бисмарк се оттегля с месеци, за да преосмисли ситуацията. Резултатът от тези размисли, обмисляни седмици наред, уединен в имение-то си, е цялата „Система от 1879 г.“.

Вътрешнополитическото заключение на Бисмарк вече беше обсъдено. То е, че вътрешната консолидация на Райха е все още твърде слаба, за да устои надеждно на големите външни заплахи. Следователно, той се отказва от свободната търговия в икономическата, политическата и социалната политика, избирайки вместо това защитни мита и подновено сплотяване на нацията чрез социално законодателство.

Във външната политика: Съществуващата система на външнополитическите отношения е все още твърде хлабава, за да гарантира мира в Европа и сигурността на Германия. Германският европейски център трябва да се развие по-силно и органично от преди, като се разпростре отвъд самата Германия. За да се постигне това, трябва да се намерят форми, които позволяват тази трансформация от системата от 1648 г. да продължи без външни сблъсъци.

Изглеждаше, че има две възможности: решението (възможността) за съюз с Русия или за съюз с Австрия, като и двете сили настояват за това, а Русия дори заплашва през 1878 г.²¹

За някои, включително императора, определени аспекти от пруската история, като например труда на Тауроген за Кримската война от 1870 г., посочват по-голямата полза за съюз с Русия. За Бисмарк обаче, опасната ситуация преди (б. пр. невярно, не преди а след) Берлинския конгрес, говори против избора на Русия. Неговото решение пада на другата възможност, основана на национални и геополитически принципи.²²

Това решение изисква сега да се разшири целта, установена в Николсбургския мирен договор от 1866 г.: Подновеното установяване на великогерманско единство в единствената възможна форма, което не означава никакво намаляване на цялостния германски организъм и неговата сила, а геополитически погледнато, пълноценно обединената германска структура чрез нейната йерархична организация.

Или незабавно Голямо германско обединение, трудно осъществимо поради вътрешните трудности от 1848, 1863 и 1866 г. с разпадане на многоетническата австроунгарска държава, с последващото нахлуване на панславизма в целите Балкани, или сключването на тесен съюз, между Германския Райх и Австро-Унгария, което обаче натоварва Райха с многоетническите проблеми на Хабсбургската монархия.

Това обаче не е съюз като обикновените външнополитически пактове с ограничение във времето и възможност за прекратяване, а по-скоро федерални отношения, залегнали в конституциите на двете държави, неразривен, „орга-

²¹ Невярно тълкование, след Берлинския конгрес, отношенията с Русия са обтегнати до крайност и пред скъсване. Писмото на Александър II, дори заплашва Германия с война. (б. пр.).

²² Невярно, просто в момента Бисмарк няма възможност за друг избор и той изрично го посочва в „Спомените и размислите си“ че от съюз с Австрия, единствените ползи са за Австрия, а за Германия остава риска да бъде въввлечена в конфликт с Русия заради „някоя балканска глупост“. Това дири не е брак по сметка са Германия, а брак по принуда. (б. пр.)

ничен съюз“, и тук Бисмарк отново следва вътрешното течение на германската история и Германската революция срещу разделението в продължение на векове.²³ Предвид противоположните възгледи между императора и канцлера, Бисмарк, както и през 1866 г., осигурява това решение относно Австрия едва след тежка криза, дори прибъгвайки до заплахи за оставка.

„През тези тревожни седмици, заявих напълно ясно, че отхвърлянето на предложението ми, ще е толкова катастрофална политическа грешка, че чувството за политическа отговорност, става непоносимо за мен.“ Молтке също застава на негова страна. Така споразумението е постигнато през септември 1879 г.

Около това ядро Бисмарк поставя допълнителен кръг, не само политически, но и геополитически връзки: през 1882 г. разширяването на Австро-германския двоен съюз, с Италия, която само десет години по-рано, по време на Италианските войни за обединение, е заклет враг на Австрия, която тогава владее Ломбардия и Венеция, а през 1883 г. - и Румъния.²⁴ И двете разширения, особено това към Италия, по геополитически причини са широко интегрирани в организацията на икономическите отношения.

Бисмарк не взема случайни решение. За него това не е просто въпрос на едната или другата възможност. Това е фундаментален избор. Той е избрал развитието на германския и европейския център. Но тази възможност за развитие на центъра, не е решение насочено срещу други сили, и особено не е срещу Русия; нито е контрапозиция или контрарешение на този самостоятелен център срещу околната европейска периферия.²⁵ Напротив: целта не е да се създадат два противоположни съюза, а органично сплотен и сигурен център на Европа който да се превърне в органично ядро на система, която, дори да не обхваща цяла Европа, въпреки това я обединява.²⁶

Това, на което австрийската политика се надява, изключителното и едностранно решение в полза на Австрия и следователно срещу Русия, не се случва, точно както не се случва и едностранното решение срещу Австрия през 1866 г.

По-скоро Бисмарк сега има предвид всички големи сили на Европа свързан с това по-тясно ядро по най-различни начини, постигайки във все по-съвършена форма между 1880 и 1887 г. съответстващо на неговата визия.

Решаващият фактор е следният: въпреки особено близкия характер на съюза, Австрия не си осигурява нищо в съюзния договор, което да ѝ гарантирало германска подкрепа в случай на война с Русия. Тя е получава само уверението, напълно истинско, че ще има пълна германска подкрепа в случай на руско нападение срещу Австрия.

Оттам идва и първата стъпка: Още през 1881 г. Бисмарк, в допълнение към този германо-австрийски двоен съюз и надградения троен или четворен съюз (Германия-Австрия-Италия-Румъния), отново възражда Съюза на тримата императори между Австрия, Германия и Русия. Това показва на Русия, че герма-

²³ Абсолютно невярно твърдение. (б. пр.)

²⁴ Всъщност това са напълно изкуствени е нездравия съюзи, плод по-скоро на „кошмара от коалиции“ който вече трайно обсебва Бисмарк, отколкото трезви решения. (б. пр.)

²⁵ Ами точно това е, контрапозиция срещу опасността от френско-руски съюз, чийто първи признаци, вече стават явни. (б. пр.)

²⁶ Твърдение наивно по смисъла си до пълна глупост! Авторът е доста заблуден за истинските цели на Бисмарк, всъщност тя е една – изолация на Франция! (б. пр.)

но-австрийския договор, изключва нападение срещу нея. Освен това, това представлява нов опит за помирение на руско-австрийския антагонизъм.

На френските интереси е дадена най-голяма възможност да упражняват влияние в Северна Африка. С благоприятна германска дипломатическа подкрепа, чрез т.нар. „френско-германско колониално споразумение“ единствено в полза на Франция, и нейната северноафриканска империя. Това ѝ осигури владение, което икономически и военно, и по-късно ѝ помогна през Първата световна война, а сега отново я превръща във велика сила, въпреки френско-пруската война от 1870/71 г.

Англия е подкрепяна на принципа на реципрочност, но Бисмарк е прекъсвал тази подкрепа винаги, когато отношенията се влошават и в европейските мирни усилия не е предоставяна реципрочност.

Около 1885 г. обаче се появява нова заплаха за мира в Европа в резултат на тежката Балканска криза, между Русия и Австрия. Тази заплаха, утежнена от нововъзникващата заплаха за Константинопол, достига точка, в която заплашва да въвлече Англия във война срещу Русия.²⁷ Едновременно с това е подновена реваншистката френска политика, водена от генерал Буланже.

Бисмарк отхвърля съветите на Молтке и някои политици да се възползват от тази възможност, за да смажат руската заплаха, преди Русия да е укрепнала военно достатъчно и преди Франция да я подкрепи военно влизайки във война с Германия.

През 1928 г., виден историк пацифист (Улрих Ноак), в своя труд, обвинява Бисмарк, че е отговорен за упадък на германската мощ, защото не се е решил да нападне Русия. Но предвид силното чувство за отговорност на Бисмарк, и непредсказуемия изход от войната, така и пред отговорността на живота или смъртта, на онези които ще воюват, отношението му през 1885 г. не се различава от това през 1867, 1870 и 1875 г.: Той избягва войната възможно най-дълго. Изречението от известната му реч в Райхстага през 1888 г., произнесено по време на тези кризи, винаги е цитирано само частично. Пълното му съдържание е: „Ние, германците, се боим от Бога, и от нищо друго на света, но страхът от Бога ни кара да обичаме и ценим мира.“

Предвид непредсказуемостта на изхода от войната, Бисмарк е особено загрижен за дълбокото, далновидно разбиране на проблема „Русия“. Той осъзнава, че в рамките на тази многостранна и противоречива концентрация на интереси, в Русия се заражда сила, която може да достигне пълната си разгърната и непредвидима опасност само при поражението на руската държава. Под това той има предвид панслависткото движение с неговите „вълчи инстинкти“, но и социално-нигилистичната революция, или дори комбинация от двете, и тогава и двете свързани със съзнателната ориентирания към класовата борба, могат да дадат тласък на унищожавания нациите международен марксизъм.

Германия, Франция и Италия: „Като цяло, всяка нова война, вече ще има много по-малко характер на война на правителство срещу правителство, отколкото на войната на червеното знаме срещу реда и мира.“

²⁷ Абсолютно невярно твърдение! Няма никаква заплаха за Константинопол, нито пък влошаване на руско-английските отношения. Заплаха има единствено за България. (б. пр.)

Следователно, през 1885/87 г., въпреки вече силното развитие на центъра, съюза между Германия и Австрия, отчасти с Англия, Бисмарк не се настройва враждебно към Русия. Вместо това, както през 1878 г., той прави всичко по силите си, за да предотврати изригването на европейската заплаха от война в центъра. И отново успява.

Той успява да убеди на управляващите в Русия, и царя, че не са под никаква агресивна заплаха от Германия или Австрия.

Съюзът на тримата императори между Германия, Русия и Австрия, изтича през 1887 г., и вече не са жизнеспособна възможност за руската сигурност. Австро-руският антагонизъм на Балканите предотвратява подновяването му.

Това заплашва да направи руската му политика безполезна, празнота, която ще бъде запълнена от Франция в кратки срокове. Затова Бисмарк, обзет от вътрешни сътресения, прибегва до нов подход, завършвайки политиката си на обвързване със съюзи: вместо директно да обвързва Русия с Германия и Австрия, той установява съюз единствено между Германия и Русия, известен като германо-руския договор за презастраховка.

Ето го и него, „необвързаният макиавелистки политик, който безмилостно противопоставя противоречиви договори един срещу друг“, жонгльорът „с петте топки във въздуха“? Това е обвинението, отправено от интригантите при уволнението му през 1890 г., и е повтаряно многократно оттогава и днес.

Нищо подобно: Договорът за презастраховане между Германия и Русия е сключен от най-дълбоко чувство за отговорност за защитата Централните сили, т.е. Германия и Австрия, за опазването на мира в Европа, а следователно и в полза на Русия. Договорът не обещава на Русия нищо, което противоречи на двойния съюз между Германия и Австрия. Напротив, той е пълното допълнение към съюза между Германия и Австрия и неговата цел е, да даде на Русия двойна и пълна гаранция, че двойният съюз не е насочен офанзивно срещу Русия.²⁸ Двойна гаранция се потвърждава, и от факта, че Бисмарк показва текста на германо-австрийския договор на руснаците, при строга конфиденциалност и те виждат, че Германия се ангажира да окаже въоръжена помощ на Австрия само в случай на руско нападение. Допълнителна двойна гаранция се осигурява чрез договора за презастраховка който обещава на Русия и доброжелателен неутралитет в случай на нападение (дори от Австрия).

Това лишава и двете сили от възможността да се атакуват взаимно, тъй като Русия знае, че ако я нападне Австрия, Германия ще застане въоръжена на страната на Австрия, но и Австрия ще бъде сама, ако нападне Русия.

Така и Русия, и Австрия знаят, че Двойният съюз не е бил и никога няма да бъде едностранен вариант срещу Русия.

По същия начин, договорът за презастраховка осигурява на самата Германия значителна сигурност пи френско нападение – заплахата от Буланже достига своя връх, защото неутралитетът на Русия е гарантиран и войната на два фронта е практически изключена. Това обаче не се отнася за германско напа-

²⁸ Целта е съвсем друга, да попречи на Русия да сключи съюз с Франция, или поне да отложи това, тъй като Франция има една цел - агресивна война срещу Германия. По този начин, след като Русия е обвързана с Германия, да не предприема нападение срещу нея, няма как да задоволи френските искания. (б. пр.)

дение срещу Франция. Резултатът: Нито една от двете сили няма да предприеме атаката.

Договорът за презастраховка съдържаше и допълнение, постановяващо, че Русия ще получи германска дипломатическа подкрепа, ако сметне за необходимо да завземе Константинопол. Дипломатическа подкрепа, нищо повече.

Отново, Русия трябва да знае, че нито Германия, нито Австрия, ще се противопоставят на руските амбиции към Проливите. За Бисмарк винаги е твърдял, че руската експанзия към Константинопол не засяга никакви германски или австрийски интереси; напротив, Русия ще бъде толкова заета, че вече няма да мисли за противопоставяне на Австрия и Германия. Силата, която е абсолютен противник на Русия в Константинопол, е Англия, водена от своите империалистически външни интереси.

Намерението на Бисмарк е Англия не трябва да си прави сметките, да използва за своите интереси, чужди на Германия и Австрия, като ги настрои о срещу Русия, а вместо това сама трябва да се справя.

Русия, също трябва ясно да знае кой и за какво ѝ пречи, за да се въздържа от необмислени офанзиви.

Така едновременно с договора за презастраховка и неговите уточнения, под дистанционния контрол на Бисмарк е сключено т.нар. Средиземноморско споразумение между Англия, Испания, Италия и Австрия. В това споразумение тези сили взаимно се ангажират да защитават своите средиземноморски интереси съвместно, тоест сами. По-конкретно, това означава, че ако изобщо стане нещо, Англия ще трябва да защитава сама интересите си. Бисмарк осъзнава, че това „ако изобщо стане“ е напълно без значение за конкретната заплаха за Константинопол през първоначалния срок на договора.

Това изяснява цялата идея на Бисмарк: Всяка сила в Европа, която има интерес към определено място, трябва да бъде принудена сама да преследва този интерес, вместо да експлоатира центъра на Европа за свои собствени цели, независимо дали чрез неговото привличане, или, както преди, чрез разпределянето му като компенсация. Ако всяка сила разбира това и е наистина наясно с присъщия натиск, с който се сблъсква в дадена ситуация, това е най-добрият начин да се поддържа натискът и контранатискът в рамките на решаващите граници на взаимното неутрализиране.

Така, до 1887 г., политиката на Бисмарк, изградена върху единството и силата на Германия и единството и силата на Централна Европа, свързва по някакъв начин всички сили на Европа, чрез центъра. До тогава в Европа няма е всеобхватни и тотални съюзи войнствено настроени един срещу друг.

Потенциалните опасности в рамките на тази система не са игнорирани или скрити; напротив, те стават самата отправна точка за връзката между всички сили. Те вече не са спящи проблеми, които могат да разрушат всичко при внезапно пробуждане, които всъщност налагат договорите. Точно както кривата на налягане на всяка арка в готическа катедрала безопасно завършва с изчислена опора, така е било и със структурата на политическата система на Бисмарк.

Европейският мир е осигурен, със сигурност в интерес на Германия, но не само в интерес на Германия, а и на Европа. Защото Бисмарк също прави значи-

телни жертви за Германия в това отношение. Най-фундаменталната от тях е отказът от непосредственото „голямо германско обединение“.

Какво позволява на Бисмарк да постигне това? Разбира се, не е само изключителният му талант за голяма политика. Подходът и необходимостта от политиката на съюзи произтичат от двата належащи въпроса от 1871 г.: заплахата от изолацията на Германия. Но други комбинации също можеха да отстранят изолацията на Германия.²⁹ Този грандиозен, всеобхватен план не е единственият, присъщ на тази необходимост.

Той е воден от нещо по-дълбоко и по-универсално от голия въпрос за преодоляване на изолацията. Той представя визия за европейски ред и чувство за отговорност както към Европа, така и към мира.³⁰

От Германия, през Централна Европа, Бисмарк продължава, чрез революционна промяна създава ред на Европа крепящ се на взаимосвързаността, какъвто не е съществувал от 1648 г.

Този всеобхватен мирен ред в Европа, чрез укрепване на центъра, създава истински баланс, правейки невъзможно империалистичното, егоистично и необосновано противопоставяне не на отделните сили в Европа една срещу друга и срещу Европа.

Това им дава най-голямата възможност за външно развитие, а на Европа най-силната позиция в света.

Дълг не само на федералния президент, федералния канцлер и всички мислещи членове на германския народ е да се замислят върху това постижение и ограниченото му отбелязване на 18 януари тази година, но и тяхно задължение, предвид ситуацията през 1971 г., на една отново разделена и противопоставена Германия. Да посочат на нацията, на по-младото поколение и на света каква обединяваща функция може да произтича от центъра на Европа, което означава германският народ, е обединен, мирен и не е застрашен.

Но нищо подобно не е обсъждано; вместо това федералният президент говори за изопачаване на германската история, за изопачаване на истинския ѝ ход от Освободителните войни нататък: „В нашия национален химн на демократа Хофман фон Фалерслебен от 1841 г. ние пеем за единство, справедливост и свобода. Но за пръв път, беше изпълнен по време на Ваймарската република. В Германската империя, до 1918 г., пееха „Да живее короната на Победителя“.“

Нима федералният президент не знае, че демократът, германският демократ Хофман фон Фалерслебен, е пял преди всичко за германското и най-вече великогерманското единство и за първия и най-важен императив, това единство да се отстоява.

²⁹ Кои, авторът изпада в нелепост! Съюз с Британия е невъзможен, с Русия също, поради руската глупост и нежелание. С Италия е безсмислен, с Австро-Унгария е принудително бремe без особена полза, с Франция – невъзможен! Бисмарк няма друг изход, защото Райхът изпада в патова ситуация, единственият изход от задънената улица е руско-германският съюз, който поставя Европа на колена, но руснаците упорито не иска да разберат, че и за тях, това е единственият възможен изход, да реализират интересите си и да станат наистина велика сила, която наравно с Германия ще има хегемония над Европа. Но глупостта им попречва, следва неразумния флирт с Франция и се стига до август 1914 г. (б. пр.)

³⁰ Пълни глупости! Бисмарк се интересува единствено от това да отложи във времето сблъсъка с Франция, който смята за повече от сигурен и от който се опасява най-много. (б. пр.)

И не знае ли, че когато Бисмарк напуска Берлин след уволнението си, тълпата го изпраща с песента: „Германия, Германия над всичко“? Защото знае-ха, знаеха дълбоко в себе си, че Бисмарк е направил тази песен и надеждите им реалност.

И не си ли спомня, че в Ипър през 1914 г. германските младежи са отивали на смърт, пеейки тази песен, осъзнавайки, че дават живота си за своя Германски Райх, възстановен от Бисмарк?

Има ли по-дълбока връзка с великия наратив от 1813 г. насам и по-дълбоко потвърждение за него? И има ли по-тъжно потвърждение за грубия исторически ревизионизъм, извършен от федералния президент, че твърдейки за предполагаемото отсъствие на „Песента за Германия“ в Райха на Бисмарк, като доказателство за неговия неуспех, да изпълни линията на германската национална история, сам трябва да знае много добре, че в неговите собствени среди е забранено да се пее тази песен в нейната цялост, че всеки, който го прави, е клеветен от неговите последователи като враг на демокрацията и фашист?

Най-позитивното нещо, което можеше да се чуе от тези кръгове, не от федералния президент, за постиженията на Бисмарк, е следното: че той се е спрял на онази точка на германско единство и политическа сила, „която все още е горе-долу поносима за Европа“.

Подобно невероятно отношение, което издига чисто егоистичното и империалистично мнение на врага до етичен стандарт и дори до собствения етичен стандарт, и което на места дори стига дотам, че противопоставя 1648 и 1815 г. на 1871 г. като по-дълбок мирен ред, само показва, че стогодишнината е използвани, след отказа от политическите права, сега да се наложи на народа и отказът от историческата истина и тя да се положи в краката на врага.

Без да осъзнават каква услуга оказва на неспокойствието в Европа, а не на мира.

Но ние говорим с тях без превъзходство, а с дълбоко благоговение пред обединяващата сила на Бисмарк, пред великото, плодотворно, преобразуващо и неизкривяващото му дело: за възстановяването не само на германското национално единство, но и за приемането и разрешаването на задължението, което поставя германското единство и централното положение на Германия в Европа. Това задължение е обхванато от древни времена от думата „Райх“ (Reich³¹). Величието на Бисмарк е, че с възстановяването на германското единство по еволюционен и революционен път, той поема и тази задача не в остарялата си средновековна форма, т.е. хегемония, а в крак с модерната епоха: тази на честния, обединяващ посредник между всички сили на Европа.³²

Не защото тревожно поддържа силата на възстановяването точно под нивото, което другите смятат за приемливо, а защото съчетава пълната сила на вътрешно подреденото, новосформирано германско единство и европейски център с дълбоката отговорност за неговата задача в Европа, отговорността да бъде едновременно здрава и единна. Да обедини всички, като създаде баланс, без да го контролира силово.

³¹ Империя, царство, нация, държава. (б. пр.)

³² Авторът прекалява с апологетиката си, но в основни линии е прав. (б. пр.)

И по този начин, потвърждавайки първоначалната обосновка за този час на историческо размишление, възпоменанието на Бисмарк преминава директно в размишление върху политическата задача, която е пред нас, а именно целта и необходимостта от възстановяване на това, което е почти напълно разрушено. Историческото възпоменание да премине в политическото размишление върху настоящето, с наследството на богатството от трайните политически прозрения и силни страни, демонстрирани и доказани от Бисмарк.

Защото ситуацията с германското единство, с неговите постоянно променящи се пропорции навсякъде, по същество почти не се различава от тази, която е била преди Бисмарк през 1850 г.

И целта е отново същата: Възстановяване на германското единство, като се вземат предвид и се контролират както силите, така и трудностите, с отговорност както към германския народ и Германия, така и към европейските народи и Европа.

Някои препратки

Разбираемо е, че научните изследвания върху Бисмарк са документирани в изключително богатство от трудове. Дори изброяването на най-важните произведения изисква страници.

Заглавията, изброени по-долу, са предназначени само като отправна точка за тези, които желаят да се задълбочат в обсъжданите тук теми. Допълнителна литература може да бъде намерена в съответните препратки.

Изчерпателна биография: Въпреки ограниченията си, все още е най-добрата. *Arnold Oskar Meyer, Bismarck. Der Mensch und der Staatsmann.* 1949. (Арнолд Оскар Майер, Бисмарк: Човекът и държавникът. 1949.)

Добър наръчник за политическата история на епохата на Бисмарк: (Валтер Бусман, Епохата на Бисмарк.: *Walter Bussmann, Das Zeitalter Bismarcks. In: Handbuch der deutschen Geschichte von Brandt, A. O. Meyer, Just, Band III, Teil II (selbständig erschienen)* 1950, 283 S. (Наръчник по немска история от Бранд, А. О. Майер, Джъст, том III, част II (публикувано отделно) 1950, 283 стр.)

Върху политиката на Бисмарк до 1870 г.: *Egmont Zechlin, Bismarck und die Grundlegung der deutschen Großmacht (1850 – 1863), 2. verb. Aufl.* 1960, 652 S. (Егмонт Цехлин, Бисмарк и основаването на германската велика сила (1850–1863), 2-ро преработено издание 1960 г., 652 стр.)

Преди всичко: *Otto Becker, Bismarcks Ringen um Deutschlands Gestaltung (1847 – 1871), herausgegeben und ergänzt von Alexander Scharff.* 1958, 963 S. *Eine Lebensarbeit.* (Ото Бекер, Борбата на Бисмарк за развитието на Германия (1847–1871), редактирано и допълнено от Александър Шарф. 1958, 963 стр., Дело на живота.)

Ще бъде допълнено от съответните глави от *Heinrich Ritter von Srbik, Deutsche Einheit. Idee und Wirklichkeit von Villafranca (1859) bis Königsgrätz.* 4 Bände, 1942. (Хайнрих Ритер фон Сърбик, „Германското единство. Идея и реалност, от Вилафранка“ (1859) до Кьонигсгрец. 4 тома, 1942 г.)

Освен това, трябва да се спомене швейцарският историк *Leonhard von Muralt, Bismarcks Verantwortlichkeit.* 1955, 234 S. *Darin insbesondere: Bismarcks Reichsgründung vom Ausland gesehen (erstmalig erschienen 1946) und: Die Politik der europäischen Mitte.* (Леонард фон Муралт „Отговорността на Бисмарк“, 1955, 234

стр. По-специално: „Основането на Райха от Бисмарк, видяно от чужбина“ (публикувано за първи път през 1946 г.) и: „Политиката на европейския център“.)

Wilhelm Schüssler, Der geschichtliche Standort Bismarcks. In: Wilhelm Schüssler, Um das Geschichtsbild, 1953, S. 99 – 141 (Вилхелм Шюслер, Историческата позиция на Бисмарк. В: Вилхелм Шюслер, Върху образа на историята, 1953, стр. 99–141)

Lothar Gail, Das Bismarckproblem in der Geschichtsschreibung nach 1945. 1971, S. 171 ff. (Лотар Гайл, Проблемът на Бисмарк в историографията след 1945 г. 1971, стр. 171 и сл.) Особено заради демонстрацията, че едно великогерманско решение не е възможно, нито за Австрия, нито за Прусия.

Върху политиката на Наполеон III към река Рейн и произхода на войната от 1870/71 г.: *Hermann Oncken, Napoleon III. und der Rhein, der Ursprung des Krieges von 1870/71. 1926, 121 S.* (Херман Онкен, Наполеон III и Рейн, произходът на войната от 1870/71 г. 1926, 121 стр.)

Подробно описание за императорската прокламация във Версай с почти пълен списък на всички участници: *Th. Toeche-Mittler, Die Kaiserproklamation in Versailles am 18. Januar 1871. 2. Auflage 1896. 102 S.* (Т. Тоехе-Митлер, Императорската прокламация във Версай на 18 януари 1871 г. 2-ро издание 1896 г. 102 стр.)

Кратък и много впечатляващ отчет, обобщаващ всички проблеми по този въпрос, е даден от *Gustav Adolf Rein, Die Reichsgründung in Versailles, 18. Januar 1871. 1958, 93 S.* (Густав Адолф Райн, „Основането на Райха във Версай, 18 януари 1871 г.“ 1958, 93 стр.)

Върху анексирането на Елзас: *Fritz Bronner, 1870/71, Elsaß-Lothringen, Zeitgenössische Stimmen für und wider die Eingliederung in das Deutsche Reich. 1970. 514 S.* (Фриц Бронер, 1870/71, Елзас-Лотарингия, Съвременни мнения за и против присъединяването към Германския райх. 1970. 514 стр.)

Otto Stoeckicht, Bismarck und das Elsaß: In: Studien der Erwin von Steinbach-Stiftung II. 1968. S. 59-132. (Ото Щокихт, Бисмарк и Елзас: В: Изследвания на фондация „Ервин фон Щайнбах“ II. 1968. стр. 59-132.)

За системата на външната политика на Бисмарк след 1871 г.: *Hermann Oncken, Das alte und das neue Mitteleuropa (1917, 156 S.)* (Херман Онкен. Старата и нова Централна Европа)

И работата на видния шведски автор *Rudolf Kjellän, Dreibund und Dreiverband. Die diplomatische Vorgeschichte des Weltkriegs. 1921. 138 S.* (Рудолф Келан, Троен съюз и Тройна конфедерация: Дипломатическата предистория на Световната война (1921, 138 стр.).

Otto Becker, Bismarck und die Einkreisung Deutschlands. I. Teil: Bismarcks Bündnispolitik. 1923, 2. Aufl. 1960. 154 S. (Ото Бекер, Бисмарк и обкръжаването на Германия. Част I: Съюзната политика на Бисмарк (1923, 2-ро изд. 1960, 154 стр.).

По отношение на Договора за презастраховка, най-важните документи и есета са събрани и редактирани от

Hans Hallmann, Zur Geschichte und Problematik des deutschen Rückversicherungsvertrages von 1887 (Series: Wege der Forschung XIII), 1968, 558 S. Особено внимание трябва да се обърне на отличния увод (52 стр.). (Ханс Халман, Върху историята и проблемите на Германския договор за презастраховка от 1887 г. (Серия: Wege der Forschung XIII), 1968, 558 стр.)

Социалната политика на Бисмарк : За периода преди 1870 г.:

Adolf Richter, Bismarck und die Arbeiterfrage im preußischen Verfassungskonflikt. 1933. 265 S. (Адолф Рихтер, Бисмарк и трудовият въпрос в пруския конституционен конфликт . 1933. 265 стр.)

За по-късния период:

Hans Rothfels, Bismarck und der Staat. Vorwort und ausgewählte Dokumente. 3. Aufl. 1958. 412 S. (Ханс Ротфелс, Бисмарк и държавата. Предговор и избрани документи. 3-то издание. 1958. 412 стр.) Това включва главата за държавата и обществото, свързана със социалната политика. Книгата, публикувана за първи път през 1925 г., е била и остава от фундаментално значение за разбирането на по-дълбоката концепция на Бисмарк за държавата и политиката.

Hans Rothfels, Prinzipienfragen der Bismarckschen Sozialpolitik. 1929. (Ханс Ротфелс, Принципи на социалната политика на Бисмарк. 1929.) Включено също в: *Hans Rothfels, Bismarck, der Osten und das Reich,* 1960, S. 165 – 181. (Ханс Ротфелс, Бисмарк, Изтокът и Райхът, 1960, стр. 165–181.)

Авторът препоръчва на читателя да се задълбочи в личността и начина на мислене на Бисмарк чрез:

Gustav Adolf Rein, Die Revolution in der Politik Bismarcks. 1957. 360S. (Густав Адолф Райн, Революцията в политиката на Бисмарк. 1957. 360 стр.)

Собствените твърдения на Бисмарк са по-лесно достъпни, освен пълното издание — в следните издания:

Отличното 8-томно издание „Избрани произведения“ от 1962 г., преиздаване в чест на 100-годишнината на изданието от 1862 г.“. Издадено в Дармщат и Щутгарт, досега са издадени четири тома, обхващащи периода от 1815 до 1871 г.

Винаги важни, в смисъла на подзаглавието на моя труд:

„За синовете и внуците да разберат миналото и като урок за бъдещето“, така и също от самия Бисмарк, „Спомени и Размисли“ (оригинално заглавие: Спомен и мисъл). в три тома. (*Bismarcks, Gedanken und Erinnerungen (ursprünglicher Titel: Erinnerung und Gedanke).* 3 Bände)

И също така: *Briefe an Braut und Gattin*, „Писма до моята годеница и съпруга“, публикувано за първи път през 1900 г. и много пъти след това. 598 стр.

Включени са също писмата на Бисмарк, подбрани и представени от Ханс Ротфелс. 1955, 456 стр.

Кой е Ернст Анрих

Ернст Анрих (роден на 9 август 1906 г. в Страсбург, починал на 21 октомври 2001 г. в Зеехайм-Югенхайм) е съвременен германски историк, социолог, университетски професор и издател, който е основател (през 1949 г.) и управляващ директор (от 1953 до 1966 г.) на издателството Wissenschaftliche Buchgesellschaft (WBG) или „Научно книжовно дружество“ в Дармщат, едно от водещите академични издателства в Германия, а също и един от най-големите книжни клубове в Германия.

Баща му Густав Анрих е от семейство на богослови и съдии от Елзас, с германско-швейцарски корени. Дядо му Едуар Анрих (1835–1868) е енорийски све-

щеник в Рунценхайм, а баба му Ема Геролд е сестра на свещеника и профренски политик от Страсбург Шарл-Теодор Геролд. Когато Елзас е превзет от Франция по време на Първата световна война, семейството му емигрира в Тюбинген.

През пролетта на 1928 г. като много германски студенти, става член на Германският национал-социалистически студентски съюз, а на 1 юни 1930 г. , е член на НСДАП (членски № 253 191). Но влиза в конфликт с Балдур фон Ширах и на 5 май 1931 г. е изключен от студентския съюз.

През 1930 г. получава докторска степен по история в Университета в Бон с дисертация върху Юлската криза от 1914 г., а след това през 1932 г. получава хабилитация в същия университет, също с труд върху Юлската криза, *Die jugoslawische Frage und die Julikrise 1914. Phil. Diss. Bonn 1931*. Югославският въпрос и Юлската криза 1914 г. От 1938 г. е доцент по съвременна история в Университета в Бон, от 1940 г. професор по съвременна история в Университета в Хамбург.

След разгрома на Франция и освобождението на Елзас, става декан на Страсбургския университет (1941-43). Във военните години е привлечен към „Научния западен щаб“, създаден към ОКВ (Върховно командване на въоръжените сили), създаден през април 1940 г. и работи по въпроса с Фолксдойче (етническите германци) за определяне на районите подходящи за присъединяване към Германския райх по етнически принцип.

След войната Анрих се връща в Тюбинген. През 1949 г. той създава своето „Научно книжовно дружество“ (WBG), което се превръща в научно издателство, със седалище Драмщад, от 1953 г. Публикува трудове на Херман Обен, Франц Щайнбах, Франц Петри и други историци, занимаващи се с периода преди 1945 г., като текстовете са непроменени, доколкото го позволява цензурата. Анрих публикува и свои собствени трудове както в WBG, така и в различни други издателства.

От 1960 до 1964 г. Ернст Анрих е член на Общинския съвет на Дармщат от ХДС (Християндемократическия съюз), преди да се сближи с дясната НПД (Национал-демократическа партия на Германия), основана през 1964 г.

През юни 1966 г. той произнася програмна реч на втория партийен конгрес на НПД, критикуваща сгешното управление на Германия. Речта е определена като антидемократична. Съответно от WBG го уволняват, но запзва правото си да получава заплатата си до навършване на 65-годишна възраст, а пенсионното му право е запазено.

Нека видим, кое е недемократичното. Това са исканията за конституционни изменения, за да се реализира „националната демокрация“. Те включват плебисцитарна народна демокрация чрез отслабване на парламента в полза на силен федерален президент и показват паралели с Ваймарския конституционен ред. Конкретните политически директиви бяха включени в първата партийна програма, приета на партийната конференция в Хановер в края на 1967 г. Те включват въвеждането на референдуми и преки избори на федералния президент, премахването на 5%-праг и конструктивния

вот на недоверие, както и разширяването на правомощията на федералния президент. Но либералната диктатура на съвр. демокрация, не понася такива ереси.

В прощалното си обръщение към служителите на WBG в края на юли 1966 г. Анрих подчертава, че политическите му възгледи си остават непроменени.

Междувременно Анрих продължава политическата си дейност. През 1967 г. неговa реч, озаглавена „Човек – Народ – Държава – Демокрация“, е публикувана като специално издание в *Deutsche Nachrichten*, партийния орган на НПД. През ноември 1967 г. той става член на изпълнителния комитет и президиума на НПД; през 1971 г. е един от тримата заместник-председатели на партията.

През 1975 г. подава оставка от ръководните органи на партията; през 1976 г. напуска партията напълно. Неговите възгледи обаче са силно противоречиви и в самата партия, особено след като оправдава необходимостта от при определени обстоятелства, възниква конфликт, защото съпартийците го обвиняват, че така даващи легитимност и на Съветския съюз и отслабва антикомунистическата позиция на партията. Разбира се това е повърхностно мнение, но става причина за неговото напускане.

Въпреки това, продължава работата си като десен публицист и историк. В допълнение към научната си работа в областта на съвременната история, той се интересува от парапсихология, психология и естествени науки и осигурява на Ханс Бендер лекторско място в Университета в Страсбург, когато е декан. Книгата му *Moderne Physik und Tiefenpsychologie* (1963) е задълбочена философска дискусия за границите на физиката, психологията и философията.

Ернст Анрих е от малкото съвр. германски изследователи историци, който е успял да запази будна своята съвест, и своето национално съзнание, като не приема и се съпротивлява, срещу т.нар. „превъзпитание на германците“ след ВСВ, целящо пълното изтриване на националната историческа памет, националната гордост, вменяване на комплекса за вина и превръщането им в безлична аморфна затъпена маса, под натиска на окупаторите-победители (основно деградиращата и разлагаща упадъчна идеология на САЩ). Този въпрос повдига в книгата си от книгата от 1988 г. „Живот без историческо съзнание? Обвинение срещу съвременното преподаване на история“ (*Leben ohne Geschichtsbewußtsein? Eine Anklage gegen den heutigen Geschichtsunterricht*).